

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particularei 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCUREȘTI I Str. Brezoiului 23-25

TELEFON 3.30.107

APARE SĂPTĂMĂNAL

PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 47

SAMBATA 16 Noembrie 1940

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Relații culturale

de ȘTEFAN TEODORESCU

De câte ori se discută tema raporturilor culturale dintre două popoare, se face uz de o anumită terminologie ca: schimb cultural, cunoaștere reciprocă, înțelegere și prețuire, etc. care, de la caz la caz, reprezintă numai cu o anumită aproximație desabateră rodnică a acestei probleme. Toată terminologia de acest fel reprezintă o anumită formalizare a problemelor și constă, cum se poate vedea ușor, dintr-o serie de imagini-concepte utilizate discursiv și încheiate în judecări cu valabilitate diferită.

În stadiul special în care se află raporturile culturale dintre noi și Germania, acest plan general în discuție nu mai poate fi suficient de rodnic. El reprezintă într-adevăr un plan neutral de întâlnire a două culturi, sau mai bine zis a reprezentanților intelectuali a acestor două culturi. Se bizuește pe o curiozitate generală oarecum jurnalistică și în mare măsură irresponsabilă, accentuând mai ales impresiuni generale, în cazul nostru exotice și culoarea specifică a atmosferei balcanice, mai întotdeauna cu un substrat de senzațional.

Nu este o judecare critică ci o fixare a unei structuri normale. Pe acest plan de discuție în care se vorbește în general despre „cultură”, „popor”, „relații culturale” nu se poate intra mai adânc în miezul acestor realități.

Observăm un plus intervenit în ultima vreme de patos oficial și de convingere a seriozității și chiar necesității acestor relații culturale. Un întreg aparat depinzând de organele cele mai competente ale statului se ocupă în chip exclusiv de aceste probleme și organizează manifestări impunătoare ca: expoziții, concerte, schimburi de conferințieri, etc., toate cu un efect incontestabil și mai ales în plină creștere.

Tocmai de aceea ni se pare necesară o precizare ceva mai teoretică.

Ce înseamnă de fapt relații culturale? Întrebunțarea atât de frecventă a tocit de mult relevanțele acestei probleme. E vorba în primul rând despre o comunicare rodnică, despre un schimb efectiv între bunurile culturale a două sau mai multe națiuni. În ce constă o așa numită comunicare rodnică a unui bun cultural? La o privire mai de aproape se văd ușor dificultățile inerente acestei operații. Un bun cultural pentru a fi transmis trebuie să fie întâi perceput, înțeles. Înțelegerea unui monument de cultură străină formează, precum știm, una din marile probleme ale filozofiei culturale moderne. Însăși problema înțelegerii în sine, un act de mare complexitate, a format obiectul marilor dezbateri din așa numitele științe ale spiritului. Poziția extremă și negativă este cunoscută din morfologismul modern și spenglerian, care neagă radical orice putere de comunicare și de influențare între două culturi diferite.

În cazul nostru special e vorba despre două culturi naționale și nu de două cicluri culturale. În ce măsură se modifică termenii problemei prin specificul național, în ce măsură se poate surprinde deviația proprie, națională a creației culturale, formează iarăși un grup de probleme dificile.

Punctul culminant însă al dezbaterii l-ar forma problema condiției în care un schimb de bunuri culturale poate fi rodnic. Aceasta presupune dincolo de înțelegere un anumit grad de asimilare creatoare.

În gândirea germană din ultima vreme s'au desbătut adesea, sub impulsul noilor directive culturale prescise de statul național-socialist, aspectele naționale necesare programatic și constitutive, mergând până la directive practice, concrete și precise în diriguirea creației literare, artistice, etc.

Pentru ca o întâlnire între reprezentanții culturali a două popoare diferite să fie rodnică, trebuie depășită faza de simplă curiozitate, de mirare și interes exotic. Adevăratul moment al îmbogățirii reciproce nu se poate realiza decât la încrucișarea între două străduințe de eminentă creație culturală.

Nu mai doi reprezentanți în plin proces de străduință culturală își pot spune cu folos ceva, pot profita, pot învăța unul de la altul. Nietzsche spunea în acest sens: „nur der Tüchtler lernt”. Într-un mod cu totul special este adevărată afirmația aceasta pentru problemele noastre.

Dacă un proces de realizare culturală, care constă, dincolo de deosebiri de concepere și de interpretare sistematică, într-o specială încordare de a obiectiva în creațiuni plastice: opere de artă, instituții de stat, forme de viață, acel fond care constituie ultimul sens al realizării culturale, întâlnește în evoluția sa un proces similar, are loc o anumită operație de contaminare sau influențare vizată prin terminologia de care vorbeam la început. Ar fi o temă de prea mare abstracție dacă am încerca să precizăm mai de aproape natura acestui proces. Vom mai de grabă să indicăm câteva aspecte pe un plan mai general și precum ni se pare actuale.

Cadrul general comun în care se sbat străduințele culturale române și germane îl formează „cultura europeană” cu tradiția ei specifică. S'a uzitat des, fie în sens polemic, fie programatic termenul „solidarității” culturale a Europei. În acest sens se pot preciza câteva fapte în legătură cu problema întâlnirii noastre cu cultura germană.

Ar trebui, conform definiției noastre, să se întâlnească momentul cel mai intim din străduințele culturii românești cu cele ale culturii germane. Numai în acest caz vom obține acel maximum de rodnicie. Care este numitorul comun, substanța intimă a problemei culturale noastre?

După părerea noastră răspunsul constă în nevoia de a promova pe un plan major, monumental, potențialul culturii populare românești. Nu ne lipsește numai cadrul tehnic, perfecțiunea utilajului civilizatoric. Ne lipsește o anumită dimensionalitate majoră, care se manifestă de exemplu în lipsa de monumentalitate, în artele plastice sau în creațiile literare și de orice alt fel. Monumentalul nu este însă o simplă categorie de cadru, ci se grefează la rândul ei pe un anumit ritm interior al creației.

Monumentalul corespunde în sfera plastică unei structuri, care în Europa s'a efectuat prin trăirea a câtorva mari experiențe creatoare, cu imediată eficiență în cultură. Este moștenirea anticității greco-latine a raționalității realității, a descoperirii naturalului și organicului din om și din creațiile sale ca și din natură și fixarea lor în legi științifice. În ordinea etică avem marile trăiri ale substratului tragic din

MARIUS BUNESCU

Vedere din București, iarna

PAROLA istoriei transilvane

de COSTIN I. MURGESCU

Scriem din nou despre Ardeal. Despre și pentru Ardeal. Vom continua pe acest drum până la capăt. Până vom face ca toată lumea să înțeleagă un lucru. Esențialul: acela că în August n'am dăruit — cu trădătoare și nebuună ușurință — o provincie, ci oxigenul care asigură viața națiunii române, că de atunci trăim sufocați, asfixiați.

Că Ardealul este singura noastră posibilitate de a exista. Nu poți fi român, dacă nu ai în tine nostalgia Ardealului, dacă nu ești — prin dragostea ta, cel puțin — și ardelean. Și aceasta au descoperit-o toți cei care s'au apropiat de cronică Ardealului. Pentru că a cetii paginile acestei cronici, înseamnă a învăța să iubești istoria transilvană, s'o lași să-ți pătrundă în sânge — ca o femeie — și în suflet, — ca un peisaj drag din copilărie.

Istoria Ardealului întreagă, este o lecție de fanatism, de iubire și ură, de trăire la mare tensiune. Un ritm pe care la cea dintâi apropiere și-l transmiteme în felul tău de-a gândi, în felul tău de-a fi. De aceea cred de altfel că despre românismul ardelean nu se poate scrie „la rece”. Considerente istorice, politice, etnice, economice, etc. cu care poți pleda pentru celelalte provincii românești, devin puțin pasionante, găsesc un ecou anemic și slab în sufletele noastre — când le aplici Ardealului.

... Într'un început de vară. Mihai Viteazul este chemat spre a i se da ajutor pentru cucerirea Ardealului din mâinile lui Bathory. I s'a promis un ajutor și i s'a dat căldul trădător care avea să ne ucidă pe primul întregitor de țară. Era intrarea Vienei în istoria românească...

Viena, scaun de judecată împărătească, unde Ioan Inocențiu Klein, lăsa zadarnic memoriile sale — în cursul secolului XVIII. Căci se rătăceau pe mese și birouri, ascunse de zămbetele prieteniești ale celor dela Curte.

Viena, cetate de dreptate, de unde Neculai Ursu s'a întors cu o diplomă chezurăscă și cu o cruce de aur, după ce vorbise cu împăratul; dar pe care Viena le-a uitat când se frângea trupul credincios al lui Horia pe roată.

Viena, către care, în Martie 1791, „Clerul și nobilimea și cetățenii ai întregii națiuni din Ardeal a Valahilor”, trimeteau cu înșelate nădejdi un patetic „Supplex libellus”.

Viena, în ajutorul căreia și-a asvârit Iancu oștirile, pentru care și-a frânt viața Buteanul — ca să culegă Românii spinii nerecunoștinței.

Viena, către care începând cu Bărbunț și terminând cu Ion Rațiu se îndreaptă „memorandum”-urile pline de nădejdi ale Românilor, la care se răspunde cu indiferență ce o croțea pe asupritori.

La acest lanț de amintiri, la aceste pagini de istorie peste care a stat semnul rău al Vienei — Românii au răspuns o singură dată. În înșosiri și umiliri, Ardeleanii au răspuns Vienei nu cu arme și injurii, ci cu dinamita ucigătoare a sufletului lor românesc. Celor care le strigaseră până atunci: Viena!, Românii au răspuns odată, dar așa de puternic, de-a răsunat istoria peste veacuri: Alba Iulia.

Alba Iulia, unde Ardealul „a făcut un singur lucru: și-a strigat bucuria desrobirii, A ADAUS UN SPIJIN MORAL BIRUINȚEI ARMELOR ROMĂNEȘTI” (Ion I. Moța). Este simbolul pe care trebuie să-l păstrăm intact, așa cum l-a formulat Moța.

Pentru că istoria noastră, istoria Ardealului așa se recunoaște. Cu un răspuns de tunet, la cei ce strigă parola lor: Viena!

— Alba-Iulia!

Arta, funcție de viață

de ION FRUNZETTI

Viziunea societăților omenești funcționând după modelul organismelor vii a ispitit de veacuri conștiințele gânditoare. Conformitatea organizării sociale cu legile interne ale colectivului este idealul în materie de viață statală. Dacă însă un colectiv se justifică prin rosturile sale, deosebit de rostul fiecărui individ component în parte, manifestările colectivului se produc tot prin mijlocirea indivizilor. Politic vorbind, colectivul e altceva, altfel decât suma indivizilor, mai mult decât ei (calitativ, nu aritmetic). Structura totală față de a individului, e ca structura trupului față de celula organică. Raportul însumează indivizii, și-i depășește. Determinismul mecanic al individualismului pozitivist scoala că întregul e determinat de părțile cel-constituie, fiind suma lor. Determinismul finalist al totalitarismului crede că structura totală determină calitățile membrilor, tot așa cum necesitățile funcționale ale organismelor vii condiționează celulele lor, grupându-le în aparate, organe și sisteme.

Problema justei întrebunțări a oamenilor în statul totalitar e tot așa de importantă ca și problema selecției lor după aptitudini. Odată aleși pentru a fi utilizați, avându-se în vedere un mănunchiu de calități comune (în speță cinste, demnitate, disciplină, omenie, spirit de jertfă, hotărâre, etc.), se iese nevoia unui criteriu de repartizare, după deosebirile lor, spre specializare. (Procesul elaborării aparatelor și organelor într'un organism e, în fond, același). Criteriul pe care ni-l oferă exemplul organismelor animale sau vegetale, e cel de preferat: diferențierea spontană și liberă, prin funcția împlinită în organism, specializează în cele din urmă celula, transformând dintr-o celulă oarecare în celulă nervoasă, celulă sânguină, celulă lemnosă, celulă suberoasă, etc.

Funcția, s'a spus, creează organul. Ceea ce, transpus în termenii problemei noastre, sociale, sună: „Felul muncii integrează individul”. Activitatea se îsolidarizează cu întregul, făcându-i să se simtă element viu în viața totală.

Poate de asta statele totalitare, statele cu structură simfonică (dacă e să utilizăm ideile articolului nostru precedent) sunt în același timp și state corporatiste. Apartenența la grupul cel mare, la Stat, se stabilește prin apar-

tenența la grupul mai omogen, al breslei, care determină și hotărăște sectorul de activitate al fiecăruia.

O simfonie nu totalizează sunetele a 2-300 de instrumente diferite, ci doar a câtorva feluri de instrumente, în exemplare multiple, chiar dacă numărul total al lor, individual luate, ajunge la câteva sute. Activitatea violonilor prime, e astfel, în grup, unitară și omogenă, diferențiată. La fel a violoncelelor, a oboaielor, a ațămurilor, etc.

Grupele funcționale sunt unisone; înăuntrul lor domnește solidaritatea mecanică primitivă a totalei similitudini de manifestare. Corporația e adică asemenea unei jesu format din celule anodina unei altele, sub raportul manșetării. Între grupele acestea funcționale, armonia se stabilește prin necesitățile organismului întreg. Activitatea lor se contrapunctează în vederea simfoniei, a consonanței, a sinergiei. Leviathan se construiește din jesuturi cu structuri și rosturi specifice, și nu direct din celule, care pot avea velleități de concurență, ambii persoane și interese individuale de satisfăcut, promeindu-i astfel, ca întreg.

Pentru că, adeseori, într-o celulă dintr'această conștiință individuală, de sine, poate lăsa în umbră conștiința de grup, de noi. Indivizii care produc de obicei prăbușirea întregului, sunt tocmai aceia care, fiind mai bine dotați, l-ar putea slui mai cu succes. Dotarea lor excepțională, conștiința superiorității lor față de semenii, devine cele mai adesea păcat. Trufia, orgoliul, stări afective care întovărășesc neapărat constatarea calităților lor deosebite, operează de multe ori o intervenție curioasă a termenilor problemei: în loc să-și dea seama că însușirile excepționale pot folosi colectivului, fortificându-l, și asigurând în felul acesta și indivizii, deci și pe individul excepțional, — indivizii excepționali caută să se asigure pe ei, profitând de calitățile lor alese, în dauna colectivului, din serviciul cărui nu numai că se sustrag, dar împotriva cărui luptă astfel. Monarhi de dimensiunile unui Ludovic XIV, care ar fi putut fi o binefacere pentru țară prin forța, inteligența și temeritatea lor, — ajung, atunci când încep a se considera scop, și nu mijloc de guvernare a statului, o adevărată poroste. Fără conștiința că serveșc și că au datoric morală să servească o entitate care-i depășește,

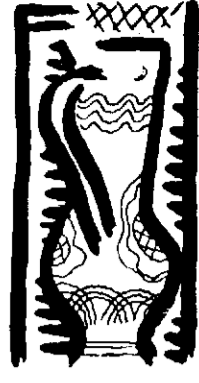
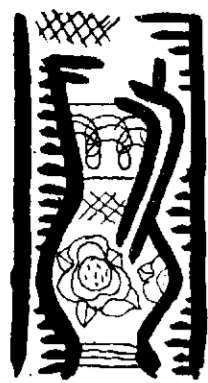
marii inventatori ar fi putut fi călăii și ciocni omenii. Pasteur ar fi putut imprăgnă baciliile pe care le-a descoperit hult de lume, în mijlocii mușimii care-i hulse, razunanau-se asuel pe sine, saivanau-și trufia, dar deturand legea morala. Koch ar fi putut semana tuberculoză; Edison ar fi putut electrocuta cel puțin un oraș; Marconi ar fi putut aprinde Australia, de la Roma; Nobel ar fi putut dinamita Europa. Tennica desagreării atomului ar putea servi vre-unei minți diabolice și orgolicoase până la nihilism, să facă globul terestru să explodeze, tramițându-l sub formă de energie cosmică pulverizată, în vagonbondaj prin spații interstelare. Și în fine, orgoliul neluat în seamă al vreunui artist genial, l-ar putea determina să otrăvească, cu arta sa, — beneficiind de o tehnică artistică nemaiouzită ca perfecțiune, dar transmițând conținutului sulfetești de o epidemică corupție morală, — întreaga omenire.

Fenomenul s'a petrecut sub ochii noștri. În mic însă. În mic, nu pentru că artiștii care atencau la sănătatea morală a publicului n'aveau desulă seie de a transmite corupția, ci pentru să n'aveau la îndemână mijloace a căror perfecțiune să se impună tuturor, fără deosebire, dând în felul acesta bilet de liberă trecere și conținuturilor semnificate. Mic Lucifer răzvrătit, fiecare artist de o anumită mentalitate, dela o vreme încoace, de când s'a instaurat moda geniilor neînțeleși și nefericite, a otrăvit cum a putut, cât a putut, pe cine a putut.

Liberalismul în artă înseamnă implicit, admiterea concurenței, a antagonismelor, a ambițiilor stimulate în rău. Individualismul liberat devine curând anarhic. Insul care a luptat pentru desjucarea rațiunilor drepte dela carul nedrept al arbitrarului, va solcita în curând, în numele aceleiași libertăți, libertatea de a voi arbitrarul. Un Raskolnikov trăiește în fiecare din noi, din cei ce ne cunoaștem forțele spiritului și luptăm pentru afirmarea lor. „Să trăim după voința noastră” se traduce în curând, în mintea aspirantului la genialitate, „să trăim după absurdă noastră voință”. A avea libertatea de a nu te supune absurdității a'tuică, devine cu timpul a avea libertatea de a supune pe alții absurdității tale. Artiștii care cer

(urmare în pag. 3-a)

CRONICA

LITERARĂ

N'ar fi lipsită de interes o judecare a producției lirice sub un anumit raport al veridicității. Se crede că aparține cercetării biografice să se 'ntrebe, de pildă, dacă Eminescu a trecut realmente „pe lângă plopii fără soț” și se socotește veridicitatea amănuntelor de felul acesta, concludent numai pentru viața poetului. Dacă însă, în ce privește lirismul în sine, autorul putea să scrie că a trecut „pe lângă plopii fără soț”, fără să fi trecut totuși, nu tot atât de indiferentă ni se pare, pentru substanța poeziei, aserțiunea de felul celei cu care începe poezia „Singurătăți”: „Cu perdele lăsate, șed la masa mea de brad...”

Versurile eminesciene sunt aici adevărate nu atât în ințelesul că poetul a stat la o masă de brad (ca și când ar fi fost singurul poet care scria la o masă de brad) ci în sensul în care știm că îl copleșea studiul, petrecând nopți de-a rândul citind sau scriind, cu cafele și în fum de tutun. Despre Eminescu avem siguranța că aceste lucruri s'au întâmplat întocmai și trebuie să observăm că asigurarea o obținem fără un control, cu ajutorul biografiei, pe baza lămuririlor lui Maiorescu, sau ale lui Slavici... Credem numai pe temeiul unor elemente ale poeziei înseși. Lipsa acestor elemente ar face neveridică aserțiunea, cu toată exactitatea ei istorică. În lumina unei asemenea trebuințe de realitate a poeziei, ne întrebăm dacă sunt exacte următoarele versuri din cartea ce-o recensăm a d-lui Aurel Marin:

M'apucă zorii zilei ciocnind,
Stând ca s'ascult
Un sunet grav și-adeșă să nu
[aud nimic
(p. 94)]

Este adevărat că d. Aurel Marin șade la masa d-sale de scris până'n zorii zilei? Prietenii și cei ce-l cunosc mai de aproape, s'ar oferi să ne răspundă, dar întrebarea pusă de noi nu vrea un răspuns „biografic”. Ne preocupăm numai dacă se cunoaște din versuri că autorul lucrează la desăvârșirea lor

Aurel Marin: Viața în munți, versuri, Brașov, 1940

Radu Tudoran: Orașul cu fete sărace, nuvele

până il „apucă zorii zilei”. Este drept că tânărul poet mărturisește lipsa de rod a vegheii sale, când așteaptă un „sunet grav” și i se întâmplă „să nu audă nimic, adesea”. Punctul de plecare al confesiunii nu este însă sinceritatea nefructificării, căci începe poezia destul de sigur de sine, intitulând-o de altminteri dogmatic: „Ars poetica”:

Sunt Formele pe care le știu,
[le modelez.
Cu-azur, cu cețuri line, aici,
[în atelier.
Nu sterpele cuvinte, ci planuri
[le creez
Turnându-le în fraze ca un
[bijutier.

După ce își exprimă, cum se vede, într'un chip cam ciudat principiile sale de creație, amestecând „azurul cu cețurile” și „formele” cu „planurile”, cu toate că mărturisește zădărnicia de a asigura o obținere a „sunetului” grav. d. Aurel Marin continuă expunerea dogmatismului său liric:

O magică Idee din vis
[călăuzind
Singurătăți; de linii, de sunet
[și colori
M'apropie arare — și'nfrigorat
[cuprind
Informe încă, grele și sigure
[comori.

Înțelegem că este vorba despre o artă poetică în mod dogmatic, autorul neurmărind decât să afirme excelența artei, fără să arate propriu zis cum o produce, adică fără să destăinuie un secret al logicii ei. Refuzul de a ne împărtăși din secretul a cărui putere îl ține „până în zori în atelier”, îl simțim ca o daună, cu atât mai mult cu cât poetul declară la început că știe „Formele, și le modelează”, iar la sfârșit cuprinde „informe încă, grele și sigure comori”. Spiritului nostru critic poate nu-i este atât de strein „secretul” de a scoate din „Forme”, așa cum înțelege d. Aurel Marin, „informe...

comori”, cum însă nu intenționăm să instruim o altă Artă Poetică, ne reținem reflectiile. Are și critica reticențele ei. Privitor la cei ce i-ar lăuda producțiile sau i-le-ar muștra pe ici, pe colo, tânărul autor și-a fixat atitudinea:

Ei și! În carte se îmbină
Triumful meu cu stângăcia.
De nu le place poezia
Sunt prea orbiți de-a ei lumină.
(p. 85)

De data aceasta suntem nevoiți să-i acordăm abilitate stilistică, și să considerăm conștiința probabil dubla întrebuințare a unor termeni ca „triumful meu” sau „poezia”. Când zice „triumful meu”, s'ar putea referi într'adevăr la un triumf oare care din ordinea bucuriilor întime ale vieții, sau la un „triumf” la care a ajuns prin realizarea unor versuri excelente aflate chiar în volumul ce-l recenzăm. Deosemeni când face aluzie la cei cărora „nu le place poezia”, d. Aurel Marin nu specifică dacă se gândește la producția d-sale din culegerea de față. Distanța este importantă pentru că trebuie să dăm atenția cuvenită credinței autorului că lumina poeziei sale „orbește”. Un criteriu al ieșirii din imprecizie ar fi „stângăcia”, care, fiind o noțiune, ca să spunem astfel, tehnică, se referă sigur la versurile din volum, și ca atare, „triumful” și „lumina” compensatorii, se referă la același subiect. În consecință, d. Aurel Marin nu-și tăgăduie stângăcia, dar pretinde să se recunoască „triumful” și „lumina poeziei”. Iată însă un punct al recenziei unde iarăși lăsam lucrurile în suspensie, deoarece avem sentimentul că autorului i-ar dispăcea o aprofundare a problemei (tovărășia dintre triumf și stângăcie), biziuit pe alte versuri în care evită discuția chiar cu prietenii:

„Nu-i mai întreb: — de Artă
[nici nu vreau să aud!
Discuții oțioase la ce să în-
[trețin?”
(p. 88)

Până aici reiese că, între spiritul critic și cel poetic, d. Aurel Marin dă preponderanță indiscutabil celui din urmă, sprijinit pe axioma că „făptuitorul” are totdeauna mai mare dreptate decât „spectatorul”.

O comparație o rabdă numai cu maestrul trecutului, de al căror secret creator se apropie „în orele de studiu”, când „afundându-se în vise” descoperă în sine însuși izvoarele unei poezii egale cu ale marilor înaintași:

Sunt, vezi, trasate 'n suflet,
[fruntării limitrofe,
Cu vechile avânturi, ce'nmainu-
[tașii-auură

Intorcându-și apoi privirea scrutătoare spre contemporani, tăgăda isbucnește categoric, susținută interesat de cultul tradiției:

Căci cugetarea noastră de azi
[le rece, ternă,
Cu pașnice elanuri ce'nfrâng
[zădărnicia
Acestei sterpe zile — și'n ea
[nimiticnia!
Cu turburi idealuri, pe subrede
[lipoteze,
Noi ilustrăm fanatici, eroarea
[lunei teze,
Ce peste un deceniu total e
[perimată.
(p. 53)

Surprindem aceiași convenabilă dublare a termenului decisiv, în cazul de față „cugetarea noastră”, putând înțelege deopotrivă că autorul se numără și pe sine printre cei „de azi”, sau se desolidarizează. Interpretarea din urmă nu se pare cea mai justă din moment ce, la începutul acestei poezii, (intitulate „Tradiție”), vorbește la persoana întâia și spune limpede:

Eu, aplecat pe versul pe care
[și ascult,
Cum lung melodiază acordu-
[rile lui
Îmi uit de aspra lume...

Ca încheiere, ce judecată să pronunțăm asupra culegerii „Viața în Munți”, pe care d. Aurel Marin o recomandă „a doua carte de însemnări, despre lume, prietenii și moarte?”. Preferăm o judecată despre critică mai curând și vom spune că, oricum ar fi această critică, în substanță, ea rămâne îndiferentă poetului, de aceea și noi am căutat s'o facem mai puțin instructivă și mai mult edificatoare. Cât pentru poet, pe el îl satisface, din primul moment, faptul simplu că ne-am ocupat de volumul său. Privitor la modul cum ne-am ocupat aceasta nu-l mai interesează, deoarece crede că nu ne-am făcut decât datoria, conform unei profesii efemere.

După cum am scris cu alte prilejuri, susținem și în cazul d-lui Radu Tudoran, impresia că un volum de nuvele tipărit astăzi nu poate fi justificat decât prin talentul autorului. Dacă nuvela ar fi încă un gen la modă, am presupune că s'ar găsi amatori s'o cultive indiferent de vocația lor reală, ci numai ca să fie la modă. Evident, concluzia că un novelist de azi, scriind în contra curentului public, trebuie să aibă neapărat talent, este necesară numai în înțelesul că un astfel de scriitor este sincer cu sine însuși și încearcă să exprime reflecții și observații în forma potrivită îndemnării sale. D. Radu Tudoran are spiritul de observație implicit, știe adică să circumscrie o întâmplare în marginile inalterabile „Tradiției”, vorbește la persoana întâia și spune limpede:

morul, dar nu un humor din categoria caricaturii sau a șarjei satirice, ci mai degrabă un humor tragic, care constă numai în expunerea într'un mod comic a unor situații ce ascund în fondul lor mari dureri omenestii. Cu totul fără importanță este, de pildă, motivul epic din schița „Gâsca lui Ivan Colesnicuic”.

Un proprietar basarabean are mania de a crește găște, grija pentru aceste păsări făcându-l incapabil să mai aibă alte sentimente pentru ființe sau lucruri, rămânând indiferent chiar la faptul că-l înșeală soția. La un refugiu al apelor Nistrului, una din păsări, este dusă la 10 kilometri departe de moșia boerului, care, disperat, trimite în toată regiunea jandarmi s'o caute. O gășie țărăranul Ivan Colesnicuic, care tocmai se pregătea s'o taie, când jandarmii dau vestea că „s'a furat o gășcă a boerului”. Inspăimântat, țărăranul nu mai cutează să taie pasărea, dar nici s'o predea celor ce o căutau, ci o ascunde într'un beciu, unde, îndobitocit de frică, o hrănește din toată sărăcia lui, fără a avea nici un profit. E momentul ca la finele povestirii astfel ticluite, să intervină humorul d-lui Radu Tudoran: „De-atunci, anii au trecut cum trec furtunile pe lîmanul Nistrului. Întâi a murit boerul Vasili Cibotenco, pe urmă Natașa, frumoasa lui nevastă, pe urmă guvernatorul, care o iubise tare mult. Și numai după aceea a murit și gășca, la adâncile bătrânețe, în beciul lui Colesnicuic. ...Iar Ivan plângea grăunțele pe care i le măncașe gășca, în lungă și netrebnicia ei viață.

Că nu măncașe un sac, ori

două, ci peste nouăzeci și nouă” (pag. 168).

Titlul dat culegerii de nuvele, cuprinde tot o observație fină a autorului, anume aceea că, în orașele de provincie, fetele par mult mai numeroase de cât băieții, și, în orice caz, în ce privește tinerețea, ele sunt cele care dau caracterul unei localități. Orașul basarabean, dintr-o regiune unde nu sunt păduri, are numai fete sărace, cari iarna vor tremura de frig, încât, pentru ele, cea marea cucerie va fi acel bărbat care le va momi, în vremea de ger, cu foc în casă. Astfel Mura, eroina primei nuvele visează să fie nevasta funcționarului de la depozitul de lemne. Sosit aici cu slujba, Marinică este însă destul de abil să speculeze numai situația sa de stăpân al lemnului din oraș, încât, după ce o seduce pe Mura, acesteia nu-i rămâne de cât să plece să tremure mai departe în casa părinților: „Brațele ei strânseseră pătimaș zidul fierbinte, cum nu strânseseră niciodată vr'un iubit, căutând să răzbuie astfel suferința corpului, după atâtea zile petrecute în ger. Suportă dogoarea în piele, în mărunțea, în obraz, în ochi, în suflet, în toate părțilele ființei, adunând cu disperată lăcomie căldură, pentru tot restul iernii care o aștepta la geam” (p. 29). Afirmăția noastră despre talentul d-lui Tudoran credem a fi dovedită. Rămâne să mai observăm că autorul este printre aceia care au dat expresie literară vieții basarabene de după 1918. Un studiu al modului cum s'a răsfărat Basarabia în literatura românească de azi, îl va îngloba desigur și pe d. Radu Tudoran, așezându-l, după cât se pare, la un loc de frunte, povestirile sale fiind pline de traiul sbuciumat al unei provincii în continuă pătîmire.

CONSTANTIN FANTANERU

TOAMNĂ

Pe strada golită de lume e frig,
În colțul de stradă rămas azi pustiu,
O umbră: Sunt eu? Aștept. De când?
Nu știu.

Mă 'nvăluie teama și nu pot să strig.
În mine se-adună tristețea din ploii,
Când cerul reflectă paloarea din foi,
Și nările-adulmecă besna cum crește.
Ascult cum frunzișul uscat îmi șoptește.

Preludiul cel mare al orelor grele,
Când sufletul singur se cută în noapte.
În inimă iarpăe-o flacăară. Șopte
Dansează iar străni sub tămplile mele.

MARIA MARINESCU

DECE MAMĂ ?

Dece mamă m'ai născut așa
Să port păcatele celor ce nu și le-au
[răscumpărat ?

Dece să nu fi putut și eu avea
Greutățile frunzei pe care vântul le-a
[mângâiat ?

Dece mamă nu ai gonit ursitoarele
Care au cobit la căpătâiul leagănului meu?
Să fi atunțat norul depe frunte, să fi pus
[soarele,
Ca celo rece m'ar fi priti, să le fi venit
[foarte greu.

Mamă, eu știu că tu ai fost bună,
Că te-ai gândit la ce am să fiu eu.
Dar at unțat că lumea și viața n'adună
Pe cei în a căror suflet, se joacă un
[curcubeu.

Mamă, acolo unde mi se chină răsuflatul
E prea trist și urit pentru ani tpuștii.
Să nu plîngi că mi-a murit zîmbetul
Și că sufletu-mi calcă pe spini.

Mamă, mamă, de-ai ști cât nu mi-e frică
de moarte,
Dar prea am trăit puștin, ca să plec atât
de departe...

Vsevolod Topor

MĂ CHEAMĂ COPILĂRIA...

Acolo, departe, în livezile copilăriei
Își părgue pomii cu soarele 'n ramure, rodul...
Coboară din vastul buncihii, oare, Vsevolodul

Correspondența noastră

Cu luna la-oblănc lângă plosca cu apă
moartă și vie?...
Mai vine luceafărul, seara, să strângă crăițe
și, lin,
Să le sue parfumul spre 'nalturi cu îngeri
și stele?...
„S'au stins pe cărări zurgălăii bucurărilor mele;
Mă cheamă din ani copilăria, cu basmele 'n
brațe să viu!...
DRAGOȘ VICOL

NOAPTE DE VARA

Prin somn se'ntoarce vântul cu solzi de
[bulaur
sub mal, fricoase ape n'o țin cu poala'n
[strungă
hoște'n prunduri, luna înghite pești de aur
și-o broască flămâzită trudește s'o ajungă.

Un plop, slăbit la minte, nemaiplecat la
[pravii,
sătul de truda vieții ce curge pe'ndelete,
a rupt, la lazul vremii, a veșniciei stavii
și'n argintii cascade de ani se dă pe plite

În păcuri, la răspântii, noroadele de stele
țin sfatul pribegiei asemeni cu nomazii;

Cântec pentru anii mei

Am cules din răzorul anilor oșprezece cântece,
unul de fiecare primăvară-a mea.
Le-am adunat întâia oară să le prind măștișor din ce-au mai scump,
copilăriei cu obraji de stea.

Nu bate Martie 'nfeastră să-i dau bănușii de-aur și argint.
Nu e 'ntâi Martie; e 'ntâiul bun rămas în anii mei cu joacă
De-aceia-i prind un măștișor din cânt!
A-și vrea să i-l înșir pe fir de aur
ca 'nbasmul ce spunea de mărăgărite,
Odată să mai împletească o viață din surăș,
îmugurită tainic pe zile chinușe.
Și mamă, lângă sufletul tău sfânt
a-și vrea să-mi odhnesc cu ele gândul,
E poate ultimul popas ce-l fac cu bucuria
și poate strop din ea n'am să-ți aduc pe frunte ani dearându
Măine în zori cu primul stol de rândunele
ce-o înflori în zare
am să rămân iar singură în lume
și fără tine și fără măștișor de soare

din carul ei, prinșesa cu gene mari și grele,
de-aleanuri băntușă, sărută'n creștet brazii...

ION DORU

Sunt nufărul cu fața către soare.
Din valurile apei stătătoare
Fruntea mi-o'ndrept spre-azur să sorb
[lumina,
Măcar că'n mâl mi-i prinsă rădăcina.

Sunt nufărul cu flori imaculate,
Dornic de vis și de singurătate,
Dar peste trupul meu își fac cărare
Adesea toate broaștele murdare.

În nopțile cu lună și cu stele
Când sorb frumos torc gândurile mele,
Cine mă știe și mă recunoaște
În balta 'n care urlă mii de broaște ?

Tu, Creatorule, privește-ți rodul:
Flori își înalță din mocirlă glodul,
Dar nu pricep de-ce-ai făcut Tu oare
Făpturi ca să-ți știrbească din splendoare!
DUMITRU BACIU

ORAȘ DE DINCOLO

Aceleaș uliști largi cu liniști de povești
Se 'ntind pe aceleaș dealuri cu cerul în isvor
Târziu aceleaș fete torc iarăși pe pridvor
Cu visul spânzurat — liane — la ferești.
Aceleaș nopți albastre cu legănări de lună
Cobor pe aceleaș văi cu fumuri de 'nserări
Când eu mai rătăcesc cu dorul peste zare
Și eu le mai aud pustul cum le sună.
În noaptea încălțită, prin codri de rășină
Aceleaș triști haiduci cu pletele 'n furtuni
Mai rătăcesc dobind, ș'aceiaș albi sîhaști;
Și mai ascult târziu în noapte când se 'nchină.
Nimeni nu urcă în orașul din vis
Orașul cu grădini și cer de'nchipuirii
O acolo toate-s minuni și toate-s fericiri
S'acolo încă nimeni n'a pătruns.

Ion Danciu

DOMNIȚA MEA DE LIRĂ

Îți cântî în mine trup, în șoptiri
De pași felini și cald poem de linii,
Scump lut și leagăn pentru amăgiri,
Cum raza pentru laptele luminii.
Din basm chem fruntea-ți, mult iubit hulub,
Ostalec horbotelor de nufari,
S'o 'nchine visu-mi plin de-omăt, un stup,
Domnița mea de liră și coșmar.
Ți-o culci pe mâinile cu vine mici
Pe care-a mas povestea, drum în sară;
Din ce veac? ochii-ți, snopi de licurici,
Stau ca un câmp de stele 'n căltmară,
Să-i poarte gându-mi, fur, haiduc de vamă,
Prin neguri de minuni și Cosânzene,
Uimit, gelos că fără pic de teamă,
Le ciupe noaptea catifea din gene.
Dece dispari atunci? O, fruntea ta de zănu
De lunecă în vis și în eter,
Eu cânt cu unda-i geamănă de mână
Și sufletul, plin — ochiu, de multu-i cer.

AUREL DUMITRESCU

Ciobul de aur, căldorul nocturn
Privește cum crește ora din turn...
O, Doamne, ce ore zădărnice ne-au dus
Aproape de moarte, nostalgic apus

Și poate, că anii ne strecură venin
În suflet, că-l face cu cerul vecin.
Ciobul de aur, căldorul nocturn
Să uite, aș vrea, ceasul din turn...
Urechea pe lut noaptea de o pleci
Simți ore, ce ba! amare și reci.
Luna de aur fecioară și stea
Oră să fie, oră și ea?
Când gândurile mele alunec spre ea
Oră să fie și poate nu stea?
Când raza-i brumătă adoarme în vis
În ore amare viața și-a 'nchis?

În ochii-i tristețea ore a 'ngropat...
Nocturnii drumarii... noi am uitat...
VASILE NEGREANU

Te duci. Ci tot te crește'n dor, boccea
Cu anii'n rani, atâta amintire
De fărîșoară numai unduire,
Numai ploacă de mugure sub nea.

Te duci cu cerul tău de-albastre iniști...
Departe, 'n hăul nopții, peste mistriți,
Flocanii urlă 'n apele de lună...

Ce zănu te mistuia'n nemărginire
Acel moloh de-arsăși! ce lin, acea
Morgană fată neamu-ți luneca
Spre mări astrale viscolind iubire!

Te duci cu cerul tău de-albastre iniști...
Departe, 'n hăul nopții, peste mistriți,
Flocanii urlă 'n apele de lună...

Ce trist ecouri vin de se răsună
Cu-amarul presimțirii — aci'n plăinaș!
Ce noaten gându-acea, de pripas!
AUREL DUMITRESCU

De pe zonă 26 August 1940.

CÂNTEC DE ROUĂ

Dece se'nchină crinii când inima mă doare,
Și frunze 'nsângerate dece mă plâng? Nu știu!
Se scutură tristeți din lucrimi, iar din soare
Culeg aceleași raze: din noaptea iau pustiu —

Dece mă'ntreb roua e veselă în iarbă?
Dece înfrâng (în mine) trecutul? O să-l vând.
Când ochi-mi triști or plânge, atunci s'o să
vadă
Răcoarea dimineții vărsată'n crengi de gând.

AUGUSTIN PADCA
August, 1940

O tovarășe de drum

de N. CREVEDIA

Așteptam de două ore cursa la primărie. Trecuseră câteva mașini, dar nu opriseră. Erau limuzine particulare ori camioane de marfă, încărcate de trozneau. Mașina lui Balamuc o auzeam de departe, dela 8 kilometri, decând coborâ în Vânătorii Mici. O cunoșteam după clacson.

De data aceasta, goarna lui Balamuc nu s'a mai auzit și nici motorul lui care, când urca panta dela Dumitru Mondici, par'că era un avion de bombardament. Cerul era cam albicios și numai luna se vedea spre Apus, ca o bucată de zăpadă topită.

Am mai așteptat vreo jumătate de ceas. Cocoșii cântau de se rupeau — a treia oară — și oamenii începuseră să treacă cu căruțele la plug.

— Aștepti pe Balamuc? — mă întreabă Manea guardul, un chinchia îndesat, înfășurat până la brau în obiele și fărâși, care vine de-acasă, în fiecare dimineață, la ora aceasta, c'o pătură la spinare, să-l vadă oamenii și „dom notar” c'a mas aci, c'a stat de pază toată noaptea la primărie...

— Pe el l-aștept.
— Nu mai trece.
— Ce spui!
— Eu îi cunosc tot umbletul; că doar' aici dorm, în picerili lui. N'a trecut până acum, nu-l mai vezi.
— Trebuie să fii neapărat astăzi la București. La ora 1, am un proces la tribunal.

— Procest? — ridică el stuful sprâncenelor. Nu ți-ai pus și Dumneata f'un avocat? Că e Bucureștiu plin de clănțăi. Pentru'o sută de lei, scoate și foc pe gât...

— Mi-am pus, dar trebuie să fii și eu prezent.

N'aveam alt bagaj decât un ghiozdan și cu gândul la procesul în care eram părît și nu mai găsisem niciun motiv să-l amân, i-am spus moșului s'auzăm de bine și m'am amestecat și eu în cârdul unor femei, niște cătojanenice cu picioarele goale și roșii de frig, care se sculară cu noaptea'n cap și porniseră pe jos la oraș. Erau patru sătențe și, cu ele, doi băieți ca de căpete 15—16 ani. Femeile — aveau pe cap câte-o legătură, iar flăcăii, încălțați cu ghete, câte-o traistă pe băt, la spinare. Socoala mea era să merg pe jos până la Bolintin — era și plăcut — iar de aci să iau cursa de 9 și, în mai puțin de-o oră, să mă văd acasă.

— Zi, mergi cu noi — mă întrebă mătușoacă sprintenă, cu care o luasem înaintea celorlalți.
— Merg la București.
— Da' n'o să te doale picerili?
— N'o să mă doară.
— Păi nu ești învățat, măicuță.
— Am mai umblat eu pe jos.
— Da' d'ă un'e ești Dumneata?
— D'aci, de unde porniu cu D-voastră.

— A'lu' dom' Costică cu manufaptura, dă-n colț?
— Nu sunt al lui.
— Că n'oi fi a'lu' dom' Stănică, dă ți-ne cărciumă? Cam semeni cu tat'său, cu ăla bătrănu.
— Cu moș Vlăducu? (Eu n'aveam decât 30 de ani și ceva!)
— Cu el, cu ăla care s'a cam zăpăcit. Aduci bine cu el. Par'că sânteti scoși dintr'o oală.
— Nu sunt al lui Stănică.
— Nici a'lu' domnu Nae, ăl de are mașină de dărăcit lână?
— Nici al lui. Noi n'avem d'astea.
— Da' cu ce vă ocupați?
— Cu pământul. Muncim.
— Aveți pământ mult? Că văz că nu prea dai cu sapa. Ești d'ăștia mai scorțoși... cum să zic... mai acritură...

— Nu sunt, mătușico. Avem și noi atâta pământ cât putem să trăim.
— Da' frați mai ai?
— Mai am, două surori.
— Tot cocoane sânt așa... ca Dumneata?
— Una e mai... E măritată.
— Cu băiatu' lu' dom' Costică?
— Nu, cu al lui Stănică, cel cu cărciuma.
— Vezi că te cam asemuiu eu așa nițel? Și Dumneata acupi în sat fo funcție sau stai la București?

— La București.
— Ești la Gară?
— Nu, la Poștă.
— La Poștă? Leafă bună, nu? Ai fo trei mii pe lună? Că la noi, la Cărtojani, sânt trei ăsmândai, la ofici — și o mieonită de fată. Au câte două mișoare pe lună și nu fac nimic. Staaaau toată ziua cu picerili pă masă și citese jurnalul...
— Noi, la București, nu prea stăm degeaba și nici cine știe ce nu suntem plătiți...
— Ca la cât?
— Patru mii de lei pe lună.
— Mmmm — făcu mătușoacă — păi ai leafă bună, maică. Căsătorit ești? Copii ai?
— Insurat. N'am niciun copil.
— Și cocoana? O fi și ea fo croitoreasă, ceva. O fi muncind în fo fabrică?
— Nu, nu e d'astea. Soția mea are și dânsa serviciu.

— Tot la Poștă?
— Nu, la Gară.
— Mmmm: Tot patru mii?
— Șase.
— Căăăt?
— Șase mii, pe lună.
— Mai mult decât Dumneata!
— Mai mult. E mai veche.
— Și când s-o fi puind la trin, i-o fi dând și bilet d'ăla, cum îi zice... c'asa am auzit că merg ăștia dela Gară... dăgeaba. Imi spunea Lisaveta, o muieră dela noi, care are băiatu frănar.
— Da, nevastă-mea are gratis, 12 bilete pe an.
— Căăâte?
— Două-spre-zece bilete pe an.
— Nu plătește nimic, nimic?
— Niciun leu.
— Zi, când îi vine poftă, pune coada pă spinare și pleacă...
— Pleacă. Și eu am reducere pe Căile Ferate.

— Și Dumneata? Ți-ai făcut rost p'ălângă Dumneata, p'acolo...
— Plătesc numai jumătate.
— Ca văduvili dă război.
— Ele mi se pare că plătesc numai un sfert.
— Da, da, numai un sfert, măicuță, că cică e și ele militari! Militari! Doamne iartă-mă, că mai intru cu ele'n păcate... Și v'o fi dând și lemne...
— Și lemne. Două vagoane.
— Căăăt?
— Două vagoane.
— Ca la văduve! 'Aide mine și de mine, măicuță. Da' ce faceți cu atâta bănet? Cu lingura să-i mâncați. (Baba se lingea pe buze, ca o pisică).

— Dac'ai ști Dumneata c'abia ne-ajungem!
— Nu să poate!
— Abia ne ținem zilele.
— Nu să poate, măicuță. Păi Dumneata știi ce e aia zece mii de lei — și păd'asupra lemnii și sarea și trinu și porcu dă Crăciun. gratis...
— Știu.
— Păi zece mii de lei, e un pogon de pământ, maică.
— O fi, dar noi la oraș nu mâncăm pământ
Baba tăcu. Mergea înaintea mea. Dar intoarse numaidecât capul:
— Casă aveți? N'ai f'un socru?
— Am, pe soacră-mea.
— Stă cu mneavoastră d'a împreună?
— Cu noi.
— E bătrână?
— Uite-așa, ca Dumneata.

— Ei, și cât vă coastă o oșcotină așa ca mine?
— Cât să coste! O gură de om. O mbraci, o ncalți, M'ai iese la plimbare, la biserică. O iei vara la băi. Noroc c'are și ea...
— O fi având și ea fo lefșoară...
— N'are o lefșoară, dar are o pensioară.
— 'Aida de! Fo două mii și ea?
— Cinci mii.
— Căăăt? (Bătrânii par'că j se 'nfipse-se un cuțit în piept).
— Cinci mii de lei pe lună.
— Auliu, măicuță. Păi asta nu e soacră. Asta e pătul dela Dumnezeu. Magazie. Să umblați frumos cu ea. Uite-așa s-o țiței, în palmă. O fi având și bani dăpuși.
— N'are.
— Are.
— N'are. N'am ști noi...
— Are, maică, da' e oată. Așa sânt astea bătrânii.
— Dumneata ai bani depuși?
— 'Aide mine, măicuță. Păi m'asemiu pă mine, o prăpădită dela țară c'o văduvă d'astea dă stație, cum îi ziseși? Că d'astea nu mai auzisem până acum, că iau și ele pensie. Eh, măicuță, măicuță — oftă bătrăna — păi focu'e și ca focu'meu? Păi cu cinșpe mii de lei, eu aș trăi cinșpe ani. Da' nu i-am văzut niciodată 'n ochi. Nici măcar o irtie d'o mie.

— N'ai trăi, babo, nici o lună. Că la oraș îți mai trebuie haine, pantofi, ciorapi buni, mănecare; trebuie plătită chiria, servitoarea...
Baba iarăși tăcu o clipă, dar imi dădu pentru aceasta un sfat:
— Mănecare — zise ea — să vă mai aducă, uite, d'acii dela țară, un mălaiu, cartofiori, fasulică, oușoare. Și nu mai băgați și mneavoastră servitoare.
— Trebuie.
— Păi cocoanili ce fac? Că zici că ai două.
— Nevastă-mea merge la slujbă.
— Și bătrăna?
— Soacră-mea — o s-o fac pe ea slujnică?

— Păi ea nu mănâncă?
— Mănâncă, dar... înțelegi Dumneata, toată viața a avut femeie 'n casă.
— De', știu și eu. Dumneavoastră alfel trăiți la oraș.
Bătrăna mergea de zor. Legătura depe cap o 'ndesă'n pământ, dar picioarele îi erau zdravene ca de flăcău!
Treceam acum prin pădure. Mirosea a mugur și-a frunză putredă. Incepuse să dea iarba.

— La uite, mătușico — îi arătaiu eu ghioceii, cari albiseră lăstarul, ca o ninsoare.
— Ii văz, maică.
— Sunt și 'n pădurea dela Cărtojani ghioceii?
— Jărtfă. Să dai coasa 'n ei.
— Ce frumoși! — Mă minunau eu, oprindu-mă 'n loc și sorbindu-le mireazma.
Măicuța mergea de zor înaintea:
— Frumoși, maică. Frumoși, doru' lor. Cresc colea 'n pădure. Nimini nu s'atinge de ei. Nici vacii. Că vacii nu mănâncă ghiocei.

Băgarăm însă de seamă că prea ne depărtasem de tovarăși. Femeile celelalte, deși mai tinere, rămăsese 'n urmă, iar flăcăii... nici nu se mai vedeau.
— Să ne mai odihnim — spuseiu eu.
— Ne mai oprim — încuviință agera mea însoțitoare și, aplecându-se pe un genunchiu, își puse jos legătura grea depe cap. Scoseiu o oglindă din buzunar și mă uitaiu în ea: mă 'mbujorasem la față ca baba, căreia, de atâta drum, îi flăcărău obraji. În arbori, ciripiiau păsările. Era o adevărată orgie matinală, în frunzele care 'ncepuseră să se deschidă.
— 'Iauzi ce frumoși! — o făcuiu atență și pe bătrână (Bătrăna avea vreo 60 de ani).
— Ce spuseși? — mă întrebă ea.
— 'Iauzi cum cântă păsările.
Bătrăna ridică ochii spre copaci și ascultă.
— Frumos, nu?
— Frumos, maică. Cântă, doru' lor, ce să facă? Le are Sfântulețu de grijă. Mătușă iar oftă.
— Mi se pare că te cam doare pe Dumneata ceva? — o întrebaiu eu. Ia sp'ne-mi ce te duce pe la târg?
— Hei, măicuță. Tot focu'meu la București e.
— ???
— Am băiatu 'n miliție.
— Ai un băiat? Să-ți trăiască.
— Dea Dumnezeu și-ai 'mneavoastră. Și nu mai pociu. Uite, mi-arde sufletu să-l văz...
— Unde 'și face Armata?
— La Malotantă. Ici, la Marmizon.
— Mai ai copii?
— Două fete. Amândouă, măritate. Băiat nu-l am decât pă el, pă Onică. Of, Doamne.

— Ești văduvă?
— Văduvă, maică. Da' nu sânt văduvă d'astea. Rumănu meu n'a murit și ei în război. A murit în var'aia, când să toț auzea c'o să să facă războiu. Eu i-am crescut. Uite, mâinile-astea-ali mele. Au muncit, s'au perpelit, să-i facă pă toți mari. D'ăilanți n'am avut parte. Mi-au murit cinci copii. Că făcusem opt. Au murit dă mici. Of, Domnicule.
— Nu te mai ajuți cu fetele, cu ginerii?
— Nu m'ajut, maică. Una e măritată dăparte 'n alt sat și ginerii dă-l am în Cărtojani — nu l-aș mai avea! — nici nu să uită la mine. Cică nu i-am dat fetii pământ — mânca-l-ar pământu să-l mănânce, să să sature odată!

Biata femeie! Ii arătaiu iarăși ghioceii și arborii plini de ciripitul păsărilor:
— 'Iauzi, ce frumoși...
Femeea tăcu. Gândul ei era, la Malotantă.
— Decând e Onică militar?
— D'astă toamnă.
— Mai are-atauci.
— Mai are, maică. Inc'un an și două luni. Că staaaau seara și-i număr zilili decând a plecat și m'a lăsat seacă la inimă.
— Decând n'ă mai venit p'acasă?
— De multa. Dela Crăciun. Of, Domnicule, of — și mi-arde sufletu de el.
— Dece nu s'a căsătorit și el, să-ți lase un sprijin în casă?
— Dă, dacă nu i-a venit ursitoarea? L-oiu insura acu dă Paști cu f'una. Of, Doamne.

— Las' c'o să-l vezi... — căutaiu eu s-o mângăiu.
— O să-l văz. D'abia am așteptat să se desprimăverez. M'am încărduit cu femeile și copiii ăștia și-am plecat Uite, i-am umplut legătur' asta cu du' toate. Să mă trag cu el un'eva la o parte, să 'ntinz masa și să mă mănânc și eu odată cu băiatul meu. Of, Doamne, Domnicule.
Tovarășii de drum ne-au ajuns din

— La uitate, mătușico — îi arătaiu eu ghioceii, cari albiseră lăstarul, ca o ninsoare.
— Ii văz, maică.
— Sunt și 'n pădurea dela Cărtojani ghioceii?
— Jărtfă. Să dai coasa 'n ei.
— Ce frumoși! — Mă minunau eu, oprindu-mă 'n loc și sorbindu-le mireazma.
Măicuța mergea de zor înaintea:
— Frumoși, maică. Frumoși, doru' lor. Cresc colea 'n pădure. Nimini nu s'atinge de ei. Nici vacii. Că vacii nu mănâncă ghiocei.
Băgarăm însă de seamă că prea ne depărtasem de tovarăși. Femeile celelalte, deși mai tinere, rămăsese 'n urmă, iar flăcăii... nici nu se mai vedeau.
— Să ne mai odihnim — spuseiu eu.
— Ne mai oprim — încuviință agera mea însoțitoare și, aplecându-se pe un genunchiu, își puse jos legătura grea depe cap. Scoseiu o oglindă din buzunar și mă uitaiu în ea: mă 'mbujorasem la față ca baba, căreia, de atâta drum, îi flăcărău obraji. În arbori, ciripiiau păsările. Era o adevărată orgie matinală, în frunzele care 'ncepuseră să se deschidă.
— 'Iauzi ce frumoși! — o făcuiu atență și pe bătrână (Bătrăna avea vreo 60 de ani).
— Ce spuseși? — mă întrebă ea.
— 'Iauzi cum cântă păsările.
Bătrăna ridică ochii spre copaci și ascultă.
— Frumos, nu?
— Frumos, maică. Cântă, doru' lor, ce să facă? Le are Sfântulețu de grijă. Mătușă iar oftă.
— Mi se pare că te cam doare pe Dumneata ceva? — o întrebaiu eu. Ia sp'ne-mi ce te duce pe la târg?
— Hei, măicuță. Tot focu'meu la București e.
— ???
— Am băiatu 'n miliție.
— Ai un băiat? Să-ți trăiască.
— Dea Dumnezeu și-ai 'mneavoastră. Și nu mai pociu. Uite, mi-arde sufletu să-l văz...
— Unde 'și face Armata?
— La Malotantă. Ici, la Marmizon.
— Mai ai copii?
— Două fete. Amândouă, măritate. Băiat nu-l am decât pă el, pă Onică. Of, Doamne.

— Aida de! Fo două mii și ea?
— Cinci mii.
— Căăăt? (Bătrânii par'că j se 'nfipse-se un cuțit în piept).
— Cinci mii de lei pe lună.
— Auliu, măicuță. Păi asta nu e soacră. Asta e pătul dela Dumnezeu. Magazie. Să umblați frumos cu ea. Uite-așa s-o țiței, în palmă. O fi având și bani dăpuși.
— N'are.
— Are.
— N'are. N'am ști noi...
— Are, maică, da' e oată. Așa sânt astea bătrânii.
— Dumneata ai bani depuși?
— 'Aide mine, măicuță. Păi m'asemiu pă mine, o prăpădită dela țară c'o văduvă d'astea dă stație, cum îi ziseși? Că d'astea nu mai auzisem până acum, că iau și ele pensie. Eh, măicuță, măicuță — oftă bătrăna — păi focu'e și ca focu'meu? Păi cu cinșpe mii de lei, eu aș trăi cinșpe ani. Da' nu i-am văzut niciodată 'n ochi. Nici măcar o irtie d'o mie.

— N'ai trăi, babo, nici o lună. Că la oraș îți mai trebuie haine, pantofi, ciorapi buni, mănecare; trebuie plătită chiria, servitoarea...
Baba iarăși tăcu o clipă, dar imi dădu pentru aceasta un sfat:
— Mănecare — zise ea — să vă mai aducă, uite, d'acii dela țară, un mălaiu, cartofiori, fasulică, oușoare. Și nu mai băgați și mneavoastră servitoare.
— Trebuie.
— Păi cocoanili ce fac? Că zici că ai două.
— Nevastă-mea merge la slujbă.
— Și bătrăna?
— Soacră-mea — o s-o fac pe ea slujnică?

— Păi ea nu mănâncă?
— Mănâncă, dar... înțelegi Dumneata, toată viața a avut femeie 'n casă.
— De', știu și eu. Dumneavoastră alfel trăiți la oraș.
Bătrăna mergea de zor. Legătura depe cap o 'ndesă'n pământ, dar picioarele îi erau zdravene ca de flăcău!
Treceam acum prin pădure. Mirosea a mugur și-a frunză putredă. Incepuse să dea iarba.

— La uitate, mătușico — îi arătaiu eu ghioceii, cari albiseră lăstarul, ca o ninsoare.
— Ii văz, maică.
— Sunt și 'n pădurea dela Cărtojani ghioceii?
— Jărtfă. Să dai coasa 'n ei.
— Ce frumoși! — Mă minunau eu, oprindu-mă 'n loc și sorbindu-le mireazma.
Măicuța mergea de zor înaintea:
— Frumoși, maică. Frumoși, doru' lor. Cresc colea 'n pădure. Nimini nu s'atinge de ei. Nici vacii. Că vacii nu mănâncă ghiocei.

Băgarăm însă de seamă că prea ne depărtasem de tovarăși. Femeile celelalte, deși mai tinere, rămăsese 'n urmă, iar flăcăii... nici nu se mai vedeau.
— Să ne mai odihnim — spuseiu eu.
— Ne mai oprim — încuviință agera mea însoțitoare și, aplecându-se pe un genunchiu, își puse jos legătura grea depe cap. Scoseiu o oglindă din buzunar și mă uitaiu în ea: mă 'mbujorasem la față ca baba, căreia, de atâta drum, îi flăcărău obraji. În arbori, ciripiiau păsările. Era o adevărată orgie matinală, în frunzele care 'ncepuseră să se deschidă.
— 'Iauzi ce frumoși! — o făcuiu atență și pe bătrână (Bătrăna avea vreo 60 de ani).
— Ce spuseși? — mă întrebă ea.
— 'Iauzi cum cântă păsările.
Bătrăna ridică ochii spre copaci și ascultă.
— Frumos, nu?
— Frumos, maică. Cântă, doru' lor, ce să facă? Le are Sfântulețu de grijă. Mătușă iar oftă.
— Mi se pare că te cam doare pe Dumneata ceva? — o întrebaiu eu. Ia sp'ne-mi ce te duce pe la târg?
— Hei, măicuță. Tot focu'meu la București e.
— ???
— Am băiatu 'n miliție.
— Ai un băiat? Să-ți trăiască.
— Dea Dumnezeu și-ai 'mneavoastră. Și nu mai pociu. Uite, mi-arde sufletu să-l văz...
— Unde 'și face Armata?
— La Malotantă. Ici, la Marmizon.
— Mai ai copii?
— Două fete. Amândouă, măritate. Băiat nu-l am decât pă el, pă Onică. Of, Doamne.

— Ești văduvă?
— Văduvă, maică. Da' nu sânt văduvă d'astea. Rumănu meu n'a murit și ei în război. A murit în var'aia, când să toț auzea c'o să să facă războiu. Eu i-am crescut. Uite, mâinile-astea-ali mele. Au muncit, s'au perpelit, să-i facă pă toți mari. D'ăilanți n'am avut parte. Mi-au murit cinci copii. Că făcusem opt. Au murit dă mici. Of, Domnicule.
— Nu te mai ajuți cu fetele, cu ginerii?
— Nu m'ajut, maică. Una e măritată dăparte 'n alt sat și ginerii dă-l am în Cărtojani — nu l-aș mai avea! — nici nu să uită la mine. Cică nu i-am dat fetii pământ — mânca-l-ar pământu să-l mănânce, să să sature odată!

Biata femeie! Ii arătaiu iarăși ghioceii și arborii plini de ciripitul păsărilor:
— 'Iauzi, ce frumoși...
Femeea tăcu. Gândul ei era, la Malotantă.
— Decând e Onică militar?
— D'astă toamnă.
— Mai are-atauci.
— Mai are, maică. Inc'un an și două luni. Că staaaau seara și-i număr zilili decând a plecat și m'a lăsat seacă la inimă.
— Decând n'ă mai venit p'acasă?
— De multa. Dela Crăciun. Of, Domnicule, of — și mi-arde sufletu de el.
— Dece nu s'a căsătorit și el, să-ți lase un sprijin în casă?
— Dă, dacă nu i-a venit ursitoarea? L-oiu insura acu dă Paști cu f'una. Of, Doamne.

— Las' c'o să-l vezi... — căutaiu eu s-o mângăiu.
— O să-l văz. D'abia am așteptat să se desprimăverez. M'am încărduit cu femeile și copiii ăștia și-am plecat Uite, i-am umplut legătur' asta cu du' toate. Să mă trag cu el un'eva la o parte, să 'ntinz masa și să mă mănânc și eu odată cu băiatul meu. Of, Doamne, Domnicule.
Tovarășii de drum ne-au ajuns din

— La uitate, mătușico — îi arătaiu eu ghioceii, cari albiseră lăstarul, ca o ninsoare.
— Ii văz, maică.
— Sunt și 'n pădurea dela Cărtojani ghioceii?
— Jărtfă. Să dai coasa 'n ei.
— Ce frumoși! — Mă minunau eu, oprindu-mă 'n loc și sorbindu-le mireazma.
Măicuța mergea de zor înaintea:
— Frumoși, maică. Frumoși, doru' lor. Cresc colea 'n pădure. Nimini nu s'atinge de ei. Nici vacii. Că vacii nu mănâncă ghiocei.
Băgarăm însă de seamă că prea ne depărtasem de tovarăși. Femeile celelalte, deși mai tinere, rămăsese 'n urmă, iar flăcăii... nici nu se mai vedeau.
— Să ne mai odihnim — spuseiu eu.
— Ne mai oprim — încuviință agera mea însoțitoare și, aplecându-se pe un genunchiu, își puse jos legătura grea depe cap. Scoseiu o oglindă din buzunar și mă uitaiu în ea: mă 'mbujorasem la față ca baba, căreia, de atâta drum, îi flăcărău obraji. În arbori, ciripiiau păsările. Era o adevărată orgie matinală, în frunzele care 'ncepuseră să se deschidă.
— 'Iauzi ce frumoși! — o făcuiu atență și pe bătrână (Bătrăna avea vreo 60 de ani).
— Ce spuseși? — mă întrebă ea.
— 'Iauzi cum cântă păsările.
Bătrăna ridică ochii spre copaci și ascultă.
— Frumos, nu?
— Frumos, maică. Cântă, doru' lor, ce să facă? Le are Sfântulețu de grijă. Mătușă iar oftă.
— Mi se pare că te cam doare pe Dumneata ceva? — o întrebaiu eu. Ia sp'ne-mi ce te duce pe la târg?
— Hei, măicuță. Tot focu'meu la București e.
— ???
— Am băiatu 'n miliție.
— Ai un băiat? Să-ți trăiască.
— Dea Dumnezeu și-ai 'mneavoastră. Și nu mai pociu. Uite, mi-arde sufletu să-l văz...
— Unde 'și face Armata?
— La Malotantă. Ici, la Marmizon.
— Mai ai copii?
— Două fete. Amândouă, măritate. Băiat nu-l am decât pă el, pă Onică. Of, Doamne.

— Ești văduvă?
— Văduvă, maică. Da' nu sânt văduvă d'astea. Rumănu meu n'a murit și ei în război. A murit în var'aia, când să toț auzea c'o să să facă războiu. Eu i-am crescut. Uite, mâinile-astea-ali mele. Au muncit, s'au perpelit, să-i facă pă toți mari. D'ăilanți n'am avut parte. Mi-au murit cinci copii. Că făcusem opt. Au murit dă mici. Of, Domnicule.
— Nu te mai ajuți cu fetele, cu ginerii?
— Nu m'ajut, maică. Una e măritată dăparte 'n alt sat și ginerii dă-l am în Cărtojani — nu l-aș mai avea! — nici nu să uită la mine. Cică nu i-am dat fetii pământ — mânca-l-ar pământu să-l mănânce, să să sature odată!

Biata femeie! Ii arătaiu iarăși ghioceii și arborii plini de ciripitul păsărilor:
— 'Iauzi, ce frumoși...
Femeea tăcu. Gândul ei era, la Malotantă.
— Decând e Onică militar?
— D'astă toamnă.
— Mai are-atauci.
— Mai are, maică. Inc'un an și două luni. Că staaaau seara și-i număr zilili decând a plecat și m'a lăsat seacă la inimă.
— Decând n'ă mai venit p'acasă?
— De multa. Dela Crăciun. Of, Domnicule, of — și mi-arde sufletu de el.
— Dece nu s'a căsătorit și el, să-ți lase un sprijin în casă?
— Dă, dacă nu i-a venit ursitoarea? L-oiu insura acu dă Paști cu f'una. Of, Doamne.

— Las' c'o să-l vezi... — căutaiu eu s-o mângăiu.
— O să-l văz. D'abia am așteptat să se desprimăverez. M'am încărduit cu femeile și copiii ăștia și-am plecat Uite, i-am umplut legătur' asta cu du' toate. Să mă trag cu el un'eva la o parte, să 'ntinz masa și să mă mănânc și eu odată cu băiatul meu. Of, Doamne, Domnicule.
Tovarășii de drum ne-au ajuns din

— La uitate, mătușico — îi arătaiu eu ghioceii, cari albiseră lăstarul, ca o ninsoare.
— Ii văz, maică.
— Sunt și 'n pădurea dela Cărtojani ghioceii?
— Jărtfă. Să dai coasa 'n ei.
— Ce frumoși! — Mă minunau eu, oprindu-mă 'n loc și sorbindu-le mireazma.
Măicuța mergea de zor înaintea:
— Frumoși, maică. Frumoși, doru' lor. Cresc colea 'n pădure. Nimini nu s'atinge de ei. Nici vacii. Că vacii nu mănâncă ghiocei.
Băgarăm însă de seamă că prea ne depărtasem de tovarăși. Femeile celelalte, deși mai tinere, rămăsese 'n urmă, iar flăcăii... nici nu se mai vedeau.
— Să ne mai odihnim — spuseiu eu.
— Ne mai oprim — încuviință agera mea însoțitoare și, aplecându-se pe un genunchiu, își puse jos legătura grea depe cap. Scoseiu o oglindă din buzunar și mă uitaiu în ea: mă 'mbujorasem la față ca baba, căreia, de atâta drum, îi flăcărău obraji. În arbori, ciripiiau păsările. Era o adevărată orgie matinală, în frunzele care 'ncepuseră să se deschidă.
— 'Iauzi ce frumoși! — o făcuiu atență și pe bătrână (Bătrăna avea vreo 60 de ani).
— Ce spuseși? — mă întrebă ea.
— 'Iauzi cum cântă păsările.
Bătrăna ridică ochii spre copaci și ascultă.
— Frumos, nu?
— Frumos, maică. Cântă, doru' lor, ce să facă? Le are Sfântulețu de grijă. Mătușă iar oftă.
— Mi se pare că te cam doare pe Dumneata ceva? — o întrebaiu eu. Ia sp'ne-mi ce te duce pe la târg?
— Hei, măicuță. Tot focu'meu la București e.
— ???
— Am băiatu 'n miliție.
— Ai un băiat? Să-ți trăiască.
— Dea Dumnezeu și-ai 'mneavoastră. Și nu mai pociu. Uite, mi-arde sufletu să-l văz...
— Unde 'și face Armata?
— La Malotantă. Ici, la Marmizon.
— Mai ai copii?
— Două fete. Amândouă, măritate. Băiat nu-l am decât pă el, pă Onică. Of, Doamne.

— Ești văduvă?
— Văduvă, maică. Da' nu sânt văduvă d'astea. Rumănu meu n'a murit și ei în război. A murit în var'aia, când să toț auzea c'o să să facă războiu. Eu i-am crescut. Uite, mâinile-astea-ali mele. Au muncit, s'au perpelit, să-i facă pă toți mari. D'ăilanți n'am avut parte. Mi-au murit cinci copii. Că făcusem opt. Au murit dă mici. Of, Domnicule.
— Nu te mai ajuți cu fetele, cu ginerii?
— Nu m'ajut, maică. Una e măritată dăparte 'n alt sat și ginerii dă-l am în Cărtojani — nu l-aș mai avea! — nici nu să uită la mine. Cică nu i-am dat fetii pământ — mânca-l-ar pământu să-l mănânce, să să sature odată!

urmă și, deodată, păsările au încetat să mai cânte: mare, greoiu, încercat de pasageri și pe acoperiș, din ce în ce mai asurzitor — a sosit și avionul de bombardament al lui Petrică Apostolescu, zis și Balamuc.

I-am făcut semn să oprească. Am rugat-o pe baba Anghilina — așa o chema — să se urce 'n mașină.

— Așșș, maică. Am plecat cu femeile-astea cu toatili, cu ele rămân.
— Iți plătesc eu cursa — am stăruit.
— Du-te, fă lele Anghelino, nu te mai pedepsi pă jos — i-au spus și celelalte femei.

— Să-ți dea Dumnezeu sănătate, maică. Nu merg eu cu benzin'asta. Mie 'mi vine rău în motomovila. Mai bine pă jos. Ajung eu acolo un' e mi-e focu.
I-am făcut încă odată semn cu mâna și mătușă Anghilina, tot cu mâna, mi-a urat drum bun.

Am sosit în oraș târziu, după amiază, frânt și mototolit de par'că stătusem la arest. De tribunal m'am lipsit, căci în halul în care eram, m'ar fi condamnat sigur pe loc! Aeroplanul nostru — așa'l spunea Petrică autobuzului său — s'a oprit în drum de vre-o patru ori. A cincea oară, a poposit de tot și pasagerii au pornit pe jos, care în câte-o căruță, ca mine.

În București, lângă cazarma Malmaison, pe un loc viran, curat, lângă gard, la o masă țărănească întinsă pe iarbă — pe cine văd? Pe baba Anghilina și pe focșorul, ei un ostaș crâncen, roșu 'n fălci, tuns numără unu. M'am dus drept la dânsii.

— 'Aide mine și de mine! — m'a întâmpinat bătrăna, ridicându-se dela masă — tomnai acu ai sosit...

— Acum de-abia!
— S'a rupt benzina pe drum.
— Ce-am pățit!

— N'am ajuns eu mai bine cu motomovilele-astea? (vrea să spună cu picioarele).
— Mai bine.

Soldatul s'a sculat și el și, cu ochii 'n ochii mei, a luat poziție de drepti. Le-am făcut semn să șadă.

— Stai, maică, focu maichii, stai. Stai și Dumneata, Domnule, că nici nu te-am întrebat pă drum cum te cheamă. Oi fi nemâncat, păcatili mele...

— Mulțumesc, bătrânico — și-i întinseiu mâna să plec: S'auzim de bine. Bătrăna mă prinse de haină:
— Ia mai stai. Stai de ia un artan dă pui. Dă, aci puserăm și noi sfânta masă.

PANTALONII.

— schiță —

de PAUL CONSTANT

In noaptea asta prietenul meu, Timotei Rogojinaru, parcă și-a făcut de cap... Apucați decuseara pe drumul băuturii, m'a purtat prin toate căciuniile, sub pretexte diferite și pe care nu mă lăsa inima să i le întorc.

— Să mergem, mă, pe Moșilor... Știu eu o prăvălie cu vin natural, „de la mama lui”...

Când am terminat-o cu kilogramul de aci, a strâmbat, coclit, din nas, a chemat la plată, și s'a sculat, dreavă :

— S'a prostiț și asta... Nu-i mai calc prin hardughie... Luăm o mașină și ne ducem visavis de Bellu... Este unul „La încurcă lume”, cu grătar care nu se mai există... Acolo să mănâncăm tu jandarmi tocați cu barda, pe buturugă de frasin alb...

— Ce vorbești, mă?...
— Să ne grăbim, că închide decu-vreme, și face marfă pe sponciu, numai pe numărul muștrilor...

După ce am mâncat aci câte-o porție de cărnați căliți pe cărbuni pe jumătate stinși, tot la propunerea lui, am plecat la Snagov, ca să luăm câte-o saramură de pește, „de scabate pe grătar”... Ne-a costat mașina cât ne-a costat, dar am avut norocul să găsim prăvălia deschisă, iar pe negustor descărcând un transport de pește proaspăt, venit atunci dela Galați... Ne-am mâncat saramura cu ochii la balta plină de miros și de fânțari, am băut iar un kilogram de vin, după care Timotei a bătut cu ciocul bastonului în masă... comandând încă un kilogram...

Văzându-l aplecat spre nesocotințe și mahmur, am căutat să-i dibuiesc buba care-l scosese din feleșag... Il știam vrăjmaș al băuturii și strâns la

cheltuială : acum, când îl vedeam sorbind pahar după pahar și plătind domnește, lucrul mi-a dat de gândit...

— Ascultă-mă, Timotei, de ce nu-ți spargi răca să ieși veninul?... Spune-mi, frate-meu, ce ți s'a întâmplat?... Că de vreun bine n'ai înnebunit tu, așa după cum arăți!...

Timotei Rogojinaru și-a sorbit vinul, și-a șters mustățile vrăjmășește, și s'a uitat la mine, ponciș...

— Ce știi tu, băiatule?...
Apoi, fiindcă-mi era prieten, a icnit, prididit de necaz :

— Trăiți, mă, ca vitele... Legați la iese și cu maldărul de coceni dinainte!... Alătura de voi, năcazurile vieții vă trec pe la ureche, fluierând...

Pricepând că aveam dreptate să-l bănuiesc, am dat-o și eu, așa ca să-i fiu în voie.

— Ai dreptate... Dar poate că prietenii fiind, te pot ajuta cu ceva...

Timotei s'a uitat din nou la mine, a pufnit pe nări, și a comandat două „tarcești”, fierte în gustul lor, fără caimac... Negustorul și-a șters mâinile pe colțul șortului, a înjurat pe-âl dela Galați care i-a trimis marfa „cu mică viteză” de i s'a stricat jumătate pe drum, și s'a dus să fiarbă cafelele.

— Eu, mă, să știi și tu, îmi iubesc nevasta și casa...

— Ce mai vorbă!...

— Pentru Aurica, fac moarte de om!

— Să ferească Dumnezeu!

— Și până acum, ne-a mers numai bine...

— Să bătem în lemn, ca să nu se cămească lucrurile a rău...

— Ce să se măie cămească, băiatule, că s'au și cărmit!...

— Aoleu!... Mă Timotei, să știi că te-ai îmbătat și ai început să vorbești prostii!

— Mofturi... Asta este adevărul!...

— Spune-mi, mă, și mie.

— Lasă-mă, că-ți spun.

— Ai prins-o cu ala dela percepție?

— Care percepție?... Știi tu ceva?...

Văzând că'm scrinit-o, m'am bătut cu palma peste gură :

— Ce să știu, mă, ai înnebunit?... N'am mai fost pe la percepție de nu se ține minte! Pot să-ți arăt că mi-au pus și sechestrul pe mașina de gătit!

— La mine nu există așa ceva!... Aurica este una cu mine și cu casa.

— Ce stai să mai vorbești, domnule!...

Timotei Rogojinaru s'a răscuit pe scaun, apăsându-se spre urechea mea :

— Mă Tache, de-ai ști tu ce lucru teribil s'a întâmplat.

Se parea ajuns de băutură și gata să plângă. Și-a tras batista din buzunar, și și-a șters o lacrimă oprită pe sfărul nasului.

— I-am tras azidimeineață o palmă, Aurică!...

Inspăimântat, m'am săltat de pe scaun, privindu-l drept în ochi.

— Tu, mă?...
— Eu, personal...

Am tăcut amândoi. După puțin, ea să nu rămână așa, mi-am dat pălăria pe ceafă, fluierând a pagubă.

— Rău, mă, Timotei!...

— Rău al dracului!...

— Păi ce s'a întâmplat, frățioare!...

— Hm! Iacă ce s'a întâmplat... De la o pereche de pantaloni de tennis cu dungii!...

— Pantaloni ăluia dela percepție!...

— Care percepție, mă? Parcă nu ți-este bine!...

Iar o scritisem. Știam pe coana Aurica încurcată cu un filison de agent de urmărire, de se purta cu pantalonii de tennis cu dungii, și credeam că i-a surprins... pantalonii, pe capul patului, lăsați în iuteala de a sări pe fereastră.

— Pantaloni mei, mă!... Tu nu-mi știi pantalonii de tennis cu dungii, pe care-i îmbrăcam și eu la zile mari?!

— Cum să nu-i știu?... Dar, parcă numai eu îi știu?... Îi știe tot ministeru!...

— Aia, mă... Ei bine, află și tu, că pantalonii ăia pe care-i știți toți, nu mai există!...

De data asta mi-am tras pălăria pe nas, și m'am posomorit, prefăcut.

— Nu se poate!...

— Așa zic și eu : dar nu mai există! Azidimeineață, când să-i calce nevastă-mea, le-a ars o dungă cu mașina și mi i-a făcut scrum... Scrum, mă, înțelegi tu?...

— Ce nenorocire, domnule!... Și tot-mai din partea coanei Aurica să-ți vină!... Dar, dacă așa le-o fi fost rănduit?...

— Îi făcusem la un ovrei din Văcărești, în trei rate... Aveau o „tăietură”... Și veneau pe mine, de parcă erau turnați...

— Dă-i dracului și nu te mai amără!...
— Ceasul rău, domnule... Mă scol de dimineață, și-i spun nevastă-mi : Aurico, neică, ia tu pantalonii mei de tennis cu dungii, și calcă-mi-i, ceva special, cum știi tu, când vrei!... Uite-mă, acum sunt gata... Incepe ca fierul, udă cărpa și dă să-i calce... Eu, de colo : Aurico, încearcă mașina cu puțin scuipat, ca să nu fie prea încinsă... Ea, femeie fără minte și ambițioasă, în loc să mă asculte, mi-o întoarce, ofensată :

— Îmi pare rău că am ajuns să mă înveți tu, într-o chestiune ca asta!... Și, hăst... Îi dă o parte peste pantalonii... Treaba a ținut o secundă : am văzut cum ies aburi, fum și miros de sdreantă pâlărită... Aurica a tipat speriată, eu am sărit din pat, și, ce să-ți mai spun, mă Tache, enervat cum e-

ram, am făcut ce nu mai făcusem în viața mea...

— I-ai tras o palmă!...

— Da, mă!... Una bună... Ea a leșinat moartă, soacră-mea a început să blesteme că sunt criminal și că mai bine n'o nașteam, copiii au fugit, speriați, prin vecini... Eu m'am îmbrăcat cu pantalonii ăștia de-i vezi pe mine, și am plecat ca nebunul, ca să-mi ușurez necazul!...

— De, frate Timotei, destul de rău. Om care ai trăit atât de bine cu nevasta, să ajungi în starea asta!

— Imi vine să innebunesc!...

— Liniștește-te, om al lui Dumnezeu!

— Nu pot, frate-meu!... Când nu ți s'a mai întâmplat așa ceva, este greu să te împaci cu situația, cu una, cu două... Douăzeci de ani de căsnicie, o dată fericire, fără să ne fi certat noi o dată!... Și să mi se întâmple mie tocmai acum!...

— Ai dreptate!...

Doborit de durere, Timotei Rogojinaru și-a lăsat capul în pumni, ne-mai scoțând nici o vorbă. Eu, neîn-drăsnind să-l tulbur, mi-am aprins o țigară, tămăindu-i nenorocirea cu ro-togoale mari de fum de tutun, am sorbit de câteva ori din pahar, m'am răscuit pe scaun, tușind de câteva ori... Într'un târziu, spre a nu-l lăsa să se istovească de-abinelea, l-am bătut ușor pe umăr :

— Lasă, mă, Timotei, că o să treacă și asta... O palmă, în douăzeci de ani de căsnicie, nu este prea mult!... A greșit și dumneaei, ai greșit și tu... S'a mai întâmplat și altora... Coana Aurica este bună, și are să uite... Sigur că regretă că nu te-ai putut stăpâni... Și acum îți pare rău de dumneaei!...

Timotei își săltă capul, privindu-mă holbat.

— Nu de ea, mă! De pantalonii mei de tennis!...

— Aia cu dungii!...

— Insfârșit, bine că ai priceput și tu!...

Scăbit, l-am urcat imediat într-o mașină, și l-am dus la domiciliu...

Pe fereștrica din fund a rediutului, zorile au năvălit odată cu ultimul strigăt al sentineli.

— Postul Nr. 13 bine eeee!

De dinafară s'a desleștat un lacăt, au zăngănit zăvoarele trase din rușină, iar sublocotenentul de serviciu și-a primit ca întoideaua raportul sub săbiile brațelor întinse :

— Salonul întâiu legionar este gata pentru deschidere!

Ion Jurubiță a rămas în cameră în grija medicinistului Partenie care-i desbandajase picioarele. Erau tot așa de umflute. Pe tălpi se cunoșteau mai pronunțat dungiile, iar carnea vie de dedesubtul unghiilor, se ridicase bășici vinele.

Scândura patului îl înghițea și parcă îl ardea ca o podea de cărbuni. A simțit atingerea ca pe un fier.

— Mă doare, camarade!

Studentul căuta să-l încurajeze :

— Numai un pic... ai să vezi că trece...

Neculai Partenie îi cunoștea durerile. Trecea și el în parte prin aceleași suplicii inchiizitoriale la Prefectura Poliției, suferise grozav „bicuirea tălpilor” și „smulgerea unghiilor” și par'că și acum când își aducea aminte, după atâtea săptămâni, carnea i se scrijelea, sângele îl furnica și-l inundă.

Ion nu s'a vădit. Își încheiește unghiile în mână și răsufla greu : Ah, candilile! Candilile!...

Din adâncul sufletului, cuvintele izbucniseră par'că a ușurare.

Cei doi au rămas față în față. Unul întins lung, cât era de falcic, iar al doilea, vertical ; răzbunător.

Celilăți băteți, esiseră în curte.

Era zi de „post negru”. Grupuri, grupuri se plim-bau în dute-vino și discutate ultimele știri. Într'un colț, redacția lui „13 Jilava” lucra pentru ultimul număr. Yon Moga dădea instrucțiuni.

Aceiași de todeauna și de oriunde Dan Mitrea, dominând, își strânse oamenii și-i puse să cânte.

Accentele au zburat din piepturi, țart, din ce în ce mai tari ca și cum ar fi vrut măcar ele să poată evada dintre ziduri :

„Prin furtuni și nchisorii, noi trecut-am Mișelii și trădări am călcat Suleriții ne-au călât în credință Pentru cruce viteji am luptat”...

Unul câte unul, se apropiaseră toți. Cântecul devenea torent. Treceau în melodice toți anii grei de prigoane, toate ridicările spre azur, toate luptele, tot amarul și toate dorințele unei biruinți care trebuia să vină.

Trupurile încătușate în cazemete, se transformaseră. Nu mai erau legate, se liberase, se zvăcoliseră peste ziduri și păseru acum în cohorte, cot la cot, umăr la umăr, pe drumurile de foc și biruințe ale unei țări noi. Pe drumurile unei Români Legionare :

„Din adâncuri se nălă Legiunea, Lanțuri cad și nchisorii se deschid. Căpitane, mereu vei fi îndemnat Prin jertfe de eroi am biruit”...

Par'că a fost o veșnicie și par'că nu a fost deloc. Arpile s'au frânt. Arhanghelii au trebuit să cadă. Comandantul forțului se năpustise înăuntru, urmat de câțiva soldați. Era galben ca ceapa și vocifera înnebunit :

— Comunism... comunism... am să vă arunc pe toți în „camera neagră”. Ați auzit? La camera neagră... Am dat ordine să nu mai cântați!... Mitrea a sărit în față :

— Domnule Maior... Noi...

— Nici un Domnule Maior... voi sunteți buni de împușcat!...

S'a oprit cu vorbele înțepenite în cerul gurii. Sol-

MILAȘTINA DESNĂ DE JURE

de AD. MOGALDEA

darți încercău armele. Legionarii se strâneau unul într'altul, bloc, uniți, gata de moarte.

A tunat atunci Bart Livezeanu :

— Impușcați-ne... poliții, suntem gata!...

Și fără să mai poată răbda, le-a aruncat ultimul cuvânt : Canașilor!

Maiorul se domolise. A primit cuvintele ca și cum nu le-ar fi auzit, apoi a adăugat zămbind :

— Domnilor, da ce nu vreți să înțelegeți?... Uite, acum trebuie să treceți „dincolo”, îl scoatem pe el!...

Legionarii au înțeles. Știau pe cine trebuia să-l scoată. Unul câte unul au intrat în „ganguri”, apoi ușile au căzut grele...

Din funduri, din adâncuri, cântecul, nu se mai auzea.

Rămas singur în salon, Jurubiță știa de ce îi fusese luat camaradul care-l îngrăise, de lângă el. Ar fi fost singurul care ar fi putut să vadă. La el nu se gândiseră, știind că nu se putea ridica la fereastră, și de aici îl lăsaseră. Și totuși. Acolo, în curtea de dincoace de grățile care îi stăteau în față, se plimba acum Căpitanul. Era singura oră de libertate și de destindere fizică a lui.

Nici un legionar nu l-a putut vedea, cu toate că-l știau lângă ei.

Trebuința de a-l privi, îl pătrunsesse peste toată durerea. Încercă să se ridice. Fulgere îi brăzdară picioarele ; totuși, cu puteri supranaturale, reuși să-și înalțe capul.

— Trebuie! Ion Jurubiță nu mai ținu seama de nimic. Știa numai că trebuie să-l vadă, iar apoi... nu-l mai interesa.

Rezemă picioarele în cimentul camerei. Bășicile plesniră. A simțit trăsnetele iar, s'a încovoiat puțin, dar numai puțin, apoi s'a ridicat, din nou. Mâinile i se încheștară de zăbrelele reci. Încă o încordare, încă o durere imensă, oprită în mușcatul buzelor, și gata.

Acum este sus. Întâi l-a orbit soarele. S'a șters la ochi și s'a tras mai înapoi. Acum vede. Vede bine. Vede ceace nu a văzut niciodată.

În curtea circulară, înălbăta ca ziua, un om, cu capul svârțit spre cer, spre azur; cu părul, acelaș păr de todeauna, rebel, pe care îl știa ; cu ochii... dar ochii erau triși și țearcă obosiți ; un om cu aceeaș față de Arhanghel, se plimba... singur.

Căpitanul !
Jurubiță ar fi vrut să-l strige, ar fi vrut să-l salute, dar nu o făcu. Știa că ar fi dat imediat jos. Și-a oprit astfel vorbele între dinți, și a rămas așa, numai să vadă. Celelalte simțuri durerea, tot, nu îi mai existau.

E numai ochi.
Căpitanul !
Este îmbrăcat în aceleași haine negre, sobre ; calcă rar, îi cade pasul greu și se gândeste.

La ce se gândeste Căpitanul ?
Și iarăș ar vrea să-l strige.
De sus de pe ziduri a pornit o sentinelă.

Căpitanul s'a întors în loc brusc. Privește în soare și ochii i s'au deschis mari, albaștri, de vultur. De undeva din funduri, viscolesc țării de cânteca. Se aude încet ca o rugă :

Legionare !
Căpitanul te-a chemat
Legionare știi să mori.
Legionar, ești neînfricat!...

Au sbucnit în privirile lui, reflexe de bucurie. Numai atât. Apoi a continuat să se plimbe.

„Legionare, legionare Sânt-Arhanghel cere iară înfrunță-ți senin toți dușmanii Și-arunca-ți călăii în pară”...

Ion Jurubiță, nu s'a mai putut înfrâna. Așa cum era încheștat pe gardul de fier, a scoa mâna întinsă printre gratii și cu toate puterile și-a svârțit salutul :

— Să trăești, Căpitane !

Încă o privire de bucurie în zămbet par'că și... negură, beznă. Gândurile s'au rupt, legionarul a căzut ca o fâltăire de aripă de sus.

Un moment simți cum își pierde cunoștința. În răsădă cimentului, ochii i se deschiseră mari, mari de tot, pământul se desfăcu pârlică cu pârlică, într'o feries de lumini și culori.

Simțea mii de dureri grele și apăsătoare ca niște ciocane aprinse între coaste, apoi o furnicătură grozavă în spate, în picioare, și în el. Instinctiv își purtă mâna ghimotoc însă și-o retrase imediat fulgerată de trăsnet în miez copt de vară ploiasă. Era plină de sânge cald, cald și mult ca o cascadă.

Ar fi vrut să strige, să-și sbiere bucuria ca să o audă tot forțul, toți camarazii, tot pământul. Din vârful picioarelor și din creștelul capului s'a simțit și par'că se prăbușea, încă.

Nimic... gol... atât.

Alb, îngrozitor de alb. Oamenii mulți ca la o paradă și cântece.

Cobora trepte și suia înălțimi. O mână de catifea i se puse pe umeri, desmierdându-l, apoi îl trase bișior. Pacă era o paiață. I se rupsesse stările și desmembrat nu știa ce să facă.

Încet, încet deschise întâi un ochi. Urechile îi văzău dar numai s'înțea durerea aceea de moarte. Ce se întâmpla? Unde se găsea?... Îl salutase pe Căpitan!... Și pe urmă!?

Inchise ochiul și de astă dată îi deschise pe amândoi. Par'că era o mașină. Se înflora, vru să facă un semn, dar în zadar. Vru să strige la oamenii îmbrăcați în alb, de lângă el, dar dispăruseră. Veneau acum, cufundați în aureole, alți oameni... Mulți, mulți. Încovoiați, desbrăcați, goi, sfâșiați, rupți, cu piepturile sângerau, dar, cu lanțuri zăngănind împrejurul picioarelor... pășind rar și înspăimântător, drum de calvar.

Dar de ce intră și el în mijlocul lor? L-au primit în ei, ca într'o deschidere de ape verzui, tot așa de tăcuți, tot așa de plecați pe un drum neștiut. Și par'că nu-l mai durea nimic, pare că e ușor ca un fulg. Dar ce forță îl trage în jos, spre pământ, încovoia? Unde e fruntea lui, ridicată luminoasă spre cer? Unde sunt trupurile lor de eri, vinde, crescânde în lumină și furturi? Unde arpile lor dela glesne? S'au frânt! Nu, nu se poate!...

Și drumul devenea din ce în ce mai anevoios. Trupurile obosite, înaintau din ce în ce mai greu. Sub picioare pământul începea să se sfarme. Să se subțieze, să se înclieze. Se transformă în mlaștină. Deja coloana a pătruns în smărcuri. Pe lângă miile de picioare, înfundate, făneau iezeri de noroi... curg împușturi peste degete.

Din ce în ce, mlaștina se afundă, devine mai negră, mai nămolosă, mai înfiorătoare. În fund de zăd, nu se vede nici un fel de scăpare... Negru, negru, beznă și tăioșenia unui vânt.

Câțiva s'au oprit în margine, alții au căzut sub

greutate, dar el înaintează, iar în urma lui, întraq puhoiul de trupuri schilave, geme și se încordează.

Au rămas unii pe loc și privesc înfricați spre înainte.

Beznă și mlaștina i-a îngrozit.

Din piepturile slabe au zvârțit strigăte și văicărell, apoi au vrut să se întorcă. Dar nu mai au putere. Smărcurile îi opresc, apele îi inecă.

Ion Jurubiță, a rămas cu puțin și le înfrunte. Sunt obosiți, dar au nădejde. Au făcut tot semnul crucii și a strigat un glas : Înainte !

Și minune. Simte, simt cu toții cum se înviorază. Noroacele par'că se împerezesc, pământul nu-i mai ține așa de rău. Frunțile se vor iarăși ridicate spre înălțimi. Zorile și-au aprins din beznă iarăș aurori pe umeri.

Convoitul lanțurilor s'a oprit pentru încă un popas. Ușor...

Fantomele verzi rupte și încătușate, se pierd în alb.

Crementea mlaștinei se sfarmă bucătică de bucătică.

Și iarăși îl doare ființa.

Când au revenit băeții, l-au găsit întins cât era de lung. Plin de sânge și cu puroaiele înecându-l. Ion urubiță surădea, dar răsufla greu.

— Camarazi!... L-am văzut... pe... Căpitan. Dar de ce... și... mlaștina des-nă-dej-deil?

În după amiază soarele tomatec, pornise să coboare pentru „închidere”. Se apropia ora încetării „postului” și arctelnicii aduceau bucatele reci ale cazanului : fasolea lungă dela amiază, jumătătea pietrificată de pâine și căldările cu apă.

Bart Livezeanu i-a cduat în cameră. Și momentul pornea înălțător. O comandă scurtă, apoi brațele s'au svârțit dela inimă în sus : spade.

— Pentru rugăciune!

Salonul a încrămenit în tăcere.

— Să ne rugăm lui Dumnezeu!

Zecile de glasuri au strigat în acelaș timp : tunet.

— Să ne rugăm lui Dumnezeu!

Să ne ridicăm cu gândul...

Să ne ridicăm cu gândul...

... Și la înălțarea Patriei!...

Și la înălțarea Patriei!...

ISTORIE CIUDATA

de AUREL CALINESCU

Sunt câțiva ani de atunci. Mă dușeam să-mi petrec vara într-o stațiune umilă de munte de care mă leaguam amintiri scumpe. Trecură poate mai bine de trei săptămâni de când mă instalasem în aceiași căsuță, cu cerdac de sîndrîlă înflorită, în care obișnuam să îcucăresc oricîndă veneam în M...

Intruna d'în zile se prezintă la mine un bărbat cam între două vârste, care voia să mă cunoască. L-am primit cu cea mai mare bucurie. Eram singur și muram de uit și toate cărțile și revistele care zăceau într'un colț, nelăitate. Strînuși imi făcu o impresie frumoasă prin tinuta demnă și prin aerul puțin blazat care-l dădea c înfățișare vădit aristocratică.

— Am auzit că și d-ta ești singur, zise el fără altă introducere și mi-am venit să te văd ca pe unul care lupă împotriva aceluiași monstru: plictiseala. De altfel eu nu sunt tocmai singur, căci locuiesc cu sora-meă, o femeie mult mai în vîrstă decît mine și cam urzută, din care cauza ne înțelegem foarte greu. Apoi, zărlindu-mi bibliotecă risipită pe jos, schimbă numaidecât vorba: v-a să zică d-ta citești mult; poate ești literat? O, mi-ar face o deosebită plăcere cunoștința unui astfel de om. Am auzit că cea mai ideală tovarășie e tovarășia omului care scrie cărți ca să ucidă uratul celorlalți. Mie imi place foarte mult literatura, dar d'în neglijență mi-am uitat acasă geamandanul și aici nu primesc decît două reviste săptămânale. Cred că nu vei avea nimic împotriva dacă voi împrumuta uneori câte ceva dela d-ta.

Prieten, i-am răspuns făcînd un gest larg cu mâna, tot mormănușul acesta de hîrtie e la dispoziția d-tale. Numai să-l poți dovedi. Eu nu mi-am dat măcar ostensia să-l răsfoiesc. Pcate mai tîrziu voia avea curiozitate. Decîndată urmărește răsăriții și apusul soarelui ca să pot prinde imperceptibilă lui mișcare dela solist,lu către echinoștiu.

Răspunsul acesta i-l dădusem ca să par mai interesant. În realitate eram întocmai de lectură și nu mai puteam citi un rând. El nu păru a se mira prea mult de vorbirele mele și zise numai cu jumătate de glas: e ciudat, v-a să zică nu ești cece credeam eu. Am dat d'în uerți lăsându-l să creadă orice. La piecare mi-a spus numele: Alexandru Madolciu, căpitan în rezervă și cavaler al ord'nului „Crimul de argint”.

O astfel de recomandare mă înrușă peste măsură. El drace, gândeam eu, omul acesta nu ține să i se cunoască decît situația militară, în timp ce pe mine m'ar interesa mai mult cealaltă: condiția civilă în care trăiește acest Alexandru Madolciu, căpitan și cavaler totodată. Am aflat mai tîrziu că noua mea cunoștință e un ultim descendent al unei nobile familii bucovinene, care a dat lui Iosif al II-lea pe doi dintre generali săi cei mai distinși. Mi s'a mai spus că o duce foarte prost deoarece veniturile, care constau numai în dobânzile unor titluri de rentă, i s'au redus la jumătate. De asemenea, în treacă mi s'a amintit și de sora lui, paralizată de brațul drept, pe care o însoțește regulat în preambularea ei de Duminecă seara prin parcul stațiunii. Jumătatea din noaptea am petrecut-o căutînd să descopăr ce anume avea straniu înțeles această, fiindcă într'adevăr imediat după ce ne-am despărțit am simțit în mine ceva turburare sufletească pe care ț-o provoacă totdeauna persoanele cîndate.

Adormisem cu gândul de a-i întoarce imediat vizita pentruca, în prezența lui să-mi pot explica mai bine neînțelez care mă cuprinsese ca pe un posedat. Dar a doua zi, cavalerul Madolciu era din nou la mine. Aceiași tinută, aceiași figură relaxată, doar cravata și-o schimbase.

M'am arătat firește foarte dispus și i-am pus numaidecât înainte un vraf de cărți, bănuind că a venit să-i împrumut vremea, după cum mă rugase în ajun. El se îndepărtă încoșor cu mîna și adăugă zăbind: nu n'am venit pentru asta.

Atunci îi întinsei un scaun de trește și-l rugai să șadă, iar eu m'am așezat ceva mai la o parte pe o canapea, privindu-l cu vădită curiozitate. Repede i-am cunoscut și alunica de pe iselar și cicatricea aproape invizibilă de pe buza de sus. Am observat apoi că acea-cî dădea aerul acela de noblete era cenușii spăciat al ochilor și delicata arcuire a bănelei.

El păru că nu bagă de seamă privirile mele și începu următoarea spovedanie.

— Am căutat să te cunosc pe d-ta fiindcă pari a fi singurul căruia i-aș putea încredința fără grijă tot ce-mi apasă sufletul. Eu am fost, până mai anul trecut, un om complet sănătos. Vorbesem mai ales de sănătatea judecătii și a sentimentelor. Niciodată o pasiune nu pusesse într'atît stăpînire pe mine încît să-mi întunece mintea și iarăși niciodată judecata mea n'a eșit cu totul d'în sfera căldă a pornirilor inimii. Totdeauna în acțiunile mele au avut parte egală și una și cealaltă. Acum însă, simt ceva străin în mine, ceva care strică înțelegerea aceasta minunată. E îngrozitor să-ți dai singur seama de lucrul acesta. Nu-i așa?

— Se înțelege, i-am răspuns, dar poate că d-ta nu-i decât o simpiă bănuială. Eu cred că ești atît de sănătos ca și mai înainte. Pentru ceace susții d-ta e nevoe de un fapt precis. Ai o astfel de dovadă? Bietul Madolciu o avea fără îndoială, căci tocmai de asta venise ca mi se pînăgă mie.

— Un fapt precis vrei? O, il am, il am, mai încape vorba.

Nu știu dacă v'ați găsit vreodată în fața unui om care-și observă singur descompunerea sufletească. Un astfel de nenorocit e mormăntul în care putrezeste cadavru fără miros al spiritului. Prezența lui o simți repede însă prin acea reacțiune instinctivă a sănătății față de orice contradicție a ei.

Pentru mine Madolciu era un caz unic. Mai întâlnisem, ce-i drept, până la el, câțiva desechilibrați și le descoperisem repede meteahna. Dar cavalerul meu, credincios tradiției sale nobiliare ținea să fie „el” până și într'oc nefericită boală de nervi. Căci într'adevăr ceace am auzit d'în gura lui erau lucruri bune de o antologie a smîntîților.

Cînd mă asigură de existența acelei fapt pe care eu îl vroiam precis, sperînd să-i pot înșela în felul acesta bănuiala, figura i se schimonosise într'atît încît putea fi luat drept model pentru un Mefisto infuriat. Sprincenile se frînseră în două deasupra orbitei adânci, falca de jos eșise înainte trăgînd după ea pielea fină a obrazului în timp ce înprăjiturii guri și pe frunte, cutele se adânciră până la cs. Se vedea bine că suferă. O durere grea pe care nici o stăpînire de sine n'o mai putea învinge.

M'am ridicat de pe locul meu și punându-i amîndouă mîinile pe umeri i-am întrebat: n'ai nevoie de un sprîjn? El mă privi lung în ochi: de ce mă întrebi?

— Așa, ca să știu numai. Credeam că ț-ăș putea fi de folos cu ceva. Madolciu își trecu nervos mîinile prin păr și răspuse: mi-ai dovedi că mai mare bunăvoință dacă mi-ai asculta mai departe surîrea. De mult caut pe cineva care să-mi inspire atîta încredere încît să-i pot spune, fără teamă de ridicoli, ceace imi apasă sufletul, fiindcă nu mai pot răbda. Mă stăpînește o grozavă frică de nebunie! O aștept să izbucnescă în fiecare zi. Desigur că dacă nu astăzi, mîine voi cădea sub lovitura bestiei acesteia nevăzute. Oh, dacă-ăș putea-o ucide ca pe un vierme, cum aș mai face-o! Și se răsuși pe scaun strîngînd pumnii și strivind cu țalpa pantofului gîngănia închipută, care și începu să-i turbure mîntea.

Un moment am crezut că într'adevăr nebunia pusese stăpînire pe dînsul chiar în ceasul acela și instinctiv căutam un mijloc în stare să mă scape de orice încercîtură. Dar se liniști repede și continuă cu vocea pe jumătate sugrumată:

— Nu te-ăș fi supărat cu nici un preț însă, în ultimul timp mi s'a înruștat atît de mult situația încît trebuia să fac numai decît această destăinuire ca să mă pot trăi omenește. Te văzusem pe stradă și m'am interesat de d-ta. Andrei B., mi s'a spus, e un om foarte înțelegător. Dacă ai nevoie de te ai ajutat și tu fapta și cu vorba. Vezi bine că te-am nimerit poate spre ciuda d-tale. Și mă prîne de mîini, ca un copil care te chiamă la joc, sopîndu-mi: ascultă, asta am simțit-o într'o dimineață. Era înainte de Rusali. Timpul care fusese minunat în ajun se schimbă peste noapte. Cerul era negru ca cerneala. Fulgere nu se vedeau, dar sus de tot în adîncimile înfrîoșcătoare se auzia o huruială surdă și continuă. Vîntul bătea dinspre apus nu prea puternic, rece însă, peste măsură de iritant și sfîșietor. Îți făcea impresia unei sirene care anunță un incendiu cerese. Pără să-mi dau seama de ce, devenii nervos. Capul începu să-mi vîjăie, corpul întreg mi se umplu de senzații unei forțe pe care n'o bănuisem în mine până atunci. Aș fi rupt, fără îndoială, o bucată de fier dacă mi s'ar fi dat. Cea mai mică pricină mă scootea din minte. Pentruca sora Amalia susține, împotriva mea, să se stropască ficile deși vremea era a ploaie, am pus mîna pe o coasă și îndată cele câteva straturi de garofite nu mai erau decît niște mușuroaie de pămînt fără nici o podoabă. Isprava aceasta imi atără și mai mult furia. Trebuia numaidecât să fac ceva. Pumnii aveau greutate de ciocan, brațele putere de parghie. Sufletul se răsvîrșise în mine odată cu cerul. Deacea mi rezezi spre fereastra unde țipa Amalia și loviu cu toată puterea sticla care sări în tîndării.

Biața femeie, ce spaimă trăsese!

Și oricum n'aș fi putut spune că eram încoștent, nul Știam bine ceace fac, eram chiar convins de ridicolul faptelor, dar nu puteam să mă stăpînesc, nu puteam. Înțelegi d-ta? Ah, cerul acela de deasupra mea, vîntul și atmosfera înăbuș toare din dimineața aceia! Toate mă apăsau, concentrînd în mine, până la exasperare, dorința sălbatică de distrugere a tot ceace nu eram eu. Pot mărturisă că sentimentul acesta mi-l cu desăvîșire străin. Eu sunt blînd d'în fire și niciodată n'am simțit nevoia să ucid măcar o furnică. Fiindcă nu-mi puteam astfel explica această stranie contradicție a spiritului, începu să cred cu tot d'înădinsul c'am înnebunit. Și de ce nu? Teama de un astfel de sfîrșit mă tortura de mai bine de un an. Incoștise așa în mîntea mea ca o floare străină fără să pot bănuî din ce parte bătușvîntul care-i adusesse semănta. La gândul că însăși, cealul cel grozav sosise mă cuprinsese o descurajare adîncă și izbucni într'un plîns copilăresc. Sora mea, cu toată paraliza ei, mă prîne la braț și mă duse în casă liniștindu-mă cu fel de fel de vorbe al căror înșeles nu-l mai puteam prinde. Totuși puterea care făcuse din mine până atunci un urs se topi ca gheața pe o frunte aprinsă de febră. Eram istovit pînă într'atît încît abia mă puteam respira. Am admîntit repede în fotoliul în care mă așezase cu grijă Amalia.

Cînd m'am trezit treceuse de amiază. Cerul era mai limpede decît ochiul unui copil. Vîntul pierise din fundul văilor șgărînd numai vîrfulurile sure ale munților. Soarele alunecase de pe pîscul Pustnicului în valea împădurită a lui Irinei și strălucea acum în fereastra mea jucăș și vesel ca un logodnic.

Mi se părea că sunt un alt om. Eram vîciu, cu zămbetul pe buze, împăcîntor și fericit cum nu-mi mai amintesc să fi fost vreodată. Am alergat la sora-meă și am îmbrățișat-o cerîndu-mi scuze pentru toate neplăcerile pe care i le făcusem. Apoi am eșit în grădina și am aranjat singur straturile cumpărînd și plantînd alte flori în locul celor pe cari le distrusesem. S'o

fi văzut pe Amalia cum se bucura vîzîndu-mă făcînd pe grădinarul. Și ea era parcă o altă femeie... Si de atunci dragul meu, crîdeșteori se întunecă cerul, orîdeșteori mă biciuiește ploaia, diavolul pîne stăpînire pe mine făcînd din omul acesta, pe care-l vezi stînd așa de liniștit înaintea d-tale, un monstru cu judecată, bine strîns în redingotă și pe deasupra cu sânge albastru în vine.

Hel, ce zici? Seamăm cri nu cu cel de ieri, cu vizitatorul neobișnuit de acum douăzeci și patru de ceasuri căruia îi oferiasă de generos bibliotecă, fără să te întrebi măcar dacă ț-ia vorbit un om sau numai cadavrul lui.

Am făcut un semn de protest cu mîna.

— Se înțelege, acum n'ai de ce te teme, cerul e senin și aerul liniștit, dar mîine, cine știe ce va fi mîine?...

Deși știam c'o fac în zadar, am încercat să-l liniștesc.

— Nu trebuie să-ți pierzi curajul, aceasta nu e dovadă hotărîtoare. E vorba numai de un joc îndrăzneț al fanteziei. Pleacă într'oc regiune mai uscată, unde aerul e mai calm, Muntele nu-i prea comod nervilor dumitale. Dacă ai posibilități încearcă mai ales clima Mediteraneană.

Ce n'ar fi făcut Madolciu ca să omoare în el germenele boalei, dar nu se mai putea. Am văzut limpede din răspunsul pe care mi-l dădu repede: D-ta crezi că mă mai pot naște a doua oară? O, nu, o astfel de minune nici sub cerul Italiiei nu se mai poate face. Există totuși o deslegare, dar ea stă numai în mîinile lui Dumnezeu. Am mai vorbit în după amiaza aceia despre o mulțime de chestiuni toate în legătură cu preocuparea de căpătînie a mosafirii mele. Ne-am despărțit deabia către seară, bunii prieteni, după ce-i umplusem buzunarele cu cărți de tot soiul și după ce mă rugase, de vreo zece ori să păstrez secretul mărturisirii, asigurîndu-mă că numai eu îl cunoșteam.

O săptămână întregă nu ne-am mai văzut. Imi închipuam că, pasionat de lectura cărților luate dela mine și dispus de vremea fără cursur mă uitase. De altfel și eu, apucat pe neașteptate de o mare poftă de lucru n'aș mai fi privit cu ochi fericiți vizitele z'nicie pe care cavalerul Madolciu bănuia că are de gînd să mi le facă.

Intr'o seară însă, cînd tocmai mă luptam c'o puternică durere de cap, mă pomenece cu el că-mi aduce înapoi cărțile și mă roagă cu tot d'înădinsul să vin să-i văd locuința. M'am dus, fiindcă după nu știu care protocol eram dator să fac lucrul acesta și fiindcă speram să-mi alung astfel proasta dispoziție.

Am cunoscut-o atunci și pe Amalia. O femeie de vreo o saizeci de ani, mică, uscată, cu părul alb ca un pămînt de păpădie coaptă. Fusesse, după părerea mea destul de frumcăsă pe vremuri căci se vedeau în tăieturile ochilor și în linia usor boltită a frunții, trăsături încă pline de farmec pentru vîrsta ei. Nu mi se părea deoc urzută așa cum sunt fratele său, ci puțin nervoasă din cauza mînei pe care n'o mai putea misca de mult timp. M'a primit cît se poate de ceremonios.

Madolciu imi arătă la ceace murise o săptămână: transformarea camerii lui de dormit într'un fluzoriu adăpost împotriva vremii urâte. Vopsise în albastru deschis pereții, iar în mijlocul plafonului pictase un soare aprins, portocaliu, în stare să te prînde de ochi și noaptea. Fereastra o acoperise pe dea'ntregul încît să nu mai poată pătrunde prin ea nici o urmă de lumină dela „cealaltă” soare. Prin colțuri așezase pe niște plicioare de scîndură, patru lămpi îndesite după un fel de paravane mici făcute din hîrtie galbenă deschisă. Plin de oarecare încredere și sub privirea îngrijorată a surorii sale începu să-mi explice:

— M'am gândit mult la ceace ai spus d-ta. Poate că ai dreptate. O climă liniștită mi-ar putea face bine. Atunci nu prea credeam în soluția asta, dar am găsit între cărțile pe care mi le împrumutată una, singura pe care am citit-o și care vorbea despre minunea sugerată. Mi-am zis atunci că e o prostie să cred cu atîta încăpătănare în boala mea și totodată mi-a venit în mîntea de a opri în felul acesta timpul frumc pentru totdeauna aici. Cînd vremea va fi urată mă voi închide singur, voi aprinde lămpile și privind albastrul peretilor imi voi închipui că mă odihnesc sub cerul Mediteranei. Ei, ce zici? Dacă reușesă că-mă sugestionez astfel se poate să sufăr mai puțin, nu-i așa?

Pentru mine ingenioasa excocherie a cavalerului, în pofta seninului tropical era destul de bănuitoare. Ea mi spulberă și ultimele îndoieli ce le mai aveam asupra bellei care-l rodea. În loc de răspuns am privit lung la soarele stacojii din tavan apoi în ochii Amaliei, iar lui i-am întins mîna ca pentru o prietenască felicitare. Cînd am piecat m'au condus amîndoi: până în stradă. Nici unul nici altul nu m'au mai chemat însă pentru a doua oară. Părea că lipsa mea de entuziasm față de ceace realizaseră îi indispuse în bună măsură.

Cîteva zile la rînd i-am așteptat pe Madolciu, dar ei nu mai veni. Fie că imaginația devenită subit prea bogată îl înhămesa la o nouă muncă, fie că hotărîse să rupă relațiile cu mine considerîndu-mă nedemn de țaina pe care mi-c încredințase. În cele din urmă începu să mă intereseze din ce în ce mai puțin și preocupat de alte griji i-am uitat cu desăvîșire.

Al doilea și al treilea pîtrar al lunii în care-l cunoscușem pe acest Madolciu se menținuseră calme, insorite și senine. Răsăriurile și amurgurile umpleau de sânge bădețele și dădeau culoare de mărgean creștelor de piatră. Amiezile curgeau ca mînea topită din fagurele soarelui. Dacă ai fi întins mîna le-ai fi prins grele și calde în podul palmii. Aerul mirosia a rășină

crudă și îi simțai rece în gură ca pe o bomboană de eucalipt. Noaptea, luna scîrmăna în vîi o ceață ușoară de argint și poilea apoi cu ea vîzduhurile. Potecile erau până tîrziu cutreerate de pușinii și romanticii vizitatori ai stațiunii. Dimineață, parcul din jurul primăriei îi aduna pe toți ca pentru ofierea unui ritual sacru și necesar. Cîteai pe fetele lor bucuria de a le fi hărăzit Dumnezeu darul acesta minunat al timpului fără prihană. Dela fereastra mea priveam perechile tinere și vesele, ori bătrînii singurateci și gravi trecînd într'o pînăză cenușie și umedă, care rsepe prinsese culoarea porumbelii ocapte. De deasupra culmilor furtuna încecea să se coboare în vîi luînd în rîspăr pădurile de brazi. Străzile satului rămăseră pustii. Pustiu și drumul spre grota cu stalactite albastre. Singur pe turnul primăriei strălucia primarul de șindrîlă al comunei, pus acolo — din cine știe ce gust — să arate din ce parte bate vîntul sau să sperie ploaia. Ploaia, însă nicidecum n'o putea speria omuleșul nostru, căci îndată scoboră și ea deasă și rece din înălțimi. Mai bine de o săptămână ținu o vreme de iad. Toranții lunecau gălăgioși în abluie de piatră. Hărțuții de vijelie, brazilii își lepădau cîntinile ca pe niște podoabe lipsite de gust; roșii de fulgere noaptea păreau fantastice.

Mie, toate acestea imi ațătau fantezia. Lucram atunci c'un spor înecit. Uneori numai ascultam scîncetul ciudat al verzeților alarmate de trîznet. Nu ștu ce plăcere bolnavăcăsă găsim în asta. Ai fi zis că-i o melodie vrăjitoarească d'rîjată de o baghetă satanică și nevăzută. Însășițit mă simțeam atît de bine și noaptea treceam una după alta gîsindu-mă totdeauna într'o bună dispoziție mereu crescută.

Intr'una din ele însă, se întîmplă ceva care ar putea fi numit îngrozitor dacă expresia n'ar fi prea ștearsă. Ușa odăii mele se deschise deodată și în prag apăru Madolciu. M'am uitat la ceas: erau două după miezul nopții. Credeam că-i o arătare; m'am ridicat și i-am pipăit haina. El era. T-am abins țafa cu mîna. Nici o îndoială: cavalerul meu în carne și oase, dar în ce hă! Hainele-i curgeau depe el odată cu apa. Părul îl inunda fruntea și țîmpele unde de ploaie. Privea pe jumătate rătăcită căpătase străluciri șterse de oțel. Obrazul galben și lung din care parcă fugise viața seama cu o mască de ceară țînută prea mult timp la căldură.

L-am întrebat, răstît de spaimă: ce vrei?

El își privi degetele crispat și imi șopti foarte, foarte obsosit: știi Andrei, n'am mai putut... era noapte... era vînt... mă înnebunia ploaia... n'a vrut să oprîndă candelă... am strîns-c așa... nu tare, numai așa! Biata Amalia, de ce tocmai ea! A murit ca o pică, dar nu vroiam... nu vroiam, mă înțelegi D-ta?

Mi se părea că visez. Ce puteam face ce trebuia să fac? L-am așezat pe un scaun fiindcă abia se ținea pe picioare. Era într'adevăr de nerecunoscut și inspira în același timp milă și teamă. Își cîntina capul în stînga și'n dreapta murmurînd un șir de cuvinte ciudate. Dar impresia pe care o produsese asupra mea și-ar fi găsit poate curînd măsura ei normală, dacă la câteva momente după aceasta Amalia Madolciu n'ar fi intrat și ea înfășurată într'un sal enorm strigînd că o ținea gura: Alessandru, Alessandru! Cînd dădu cu ochii de mine păru că-și aduce aminte de ceva, se cprî în mijlocul camerii și începu să scîncească: d-ta, numai d-ta mai poți face om dîmtrînsul. Explică-că totu'i n'a fost decît un vis urît. Te rog fă lucrul acesta pentru mine! O mișcare mai violentă îl descoperi gâtul, lăsînd să se vadă sub șalul ud gâtul cu urmele încă proaspete ale unghierii lui Madolciu. Am crezut atunci pentru a doua oară că pricep totul și am răspuns: fiți liniștiți doamnă, în curînd își va reveni. Sunteți, în măsura tuturor posibilităților, sub protecția mea, astînoapte.

În aceeași clipă, în iureșul vîntului de apă de afacă se auzi un huruit de trăsură și glasul puternic al unui bărbat: aici băieți! Înainte de a mă putea uita pe fereastră năvăliră în odăile doi vîlăganii tineri urmași de un omuleț mai în vîrstă, cu pelerină englezăscă pe umeri. El veni d'rect către mine și fără să-mi întîndă mîna spuse: irtați, domnii mei, dar eu sunt răspunzător de viața acestor nenorociți și trebuie să-i iau imediat de aici. C'un semn energetic din cap porunci vîlăganilor să-i înșface.

Deastădată rămăsesem complet uluit. Nu știam nici dacă trebuie să protestez pentru procedul lor atît de puțin cavaleresc, nici dacă trebuie să le cer vreo lămînire. Luaiți pe sus, Alessandru și Amalia Madolciu fură aruncați sub poculul trăsorii enorme și duși unde unde închipurii mele îl venea greu să se aventureze. În urma lor un val de aer rece și câteva picături de ploaie pătrunseseră în cameră. Tropotul cailor se topi pe caldarâm, spîlat de apă și fugărit de vijelie...

Mi-a trebuit multă vreme până să mă regăsesc. Întîmplarea mă impresionase profund și deslegarea ei imi veni foarte tîrziu. Alessandru și Amalia Madolciu fugiseră din ospiciul de ale nați ai doctorului Mintă și se instalaseră cumînți în acea stațiune retrasă și puțin frecventată de lume, care era M... Nebună l'cr era veche incurabilă, și paralelă. Povestea cu soarele zăgrăvit pe plafon și scena cu sugrumarea se repetau de ani în șir, la intervale de timp foarte puțin regulate, fără probabilitatea de a se ajunge vreodată la desnodămîntul tragic. De atunci evit să mai petrec vara la M... dar nu-mi pot șterge uneori din mîntea o imagine care mă turbură: Alessandru și Amalia Madolciu numărînd îngrijorați razele scarelui de vopsea din mijlocul tavanului.

Tristete

de TATIANA GROSSU

Era cenușie, umedă și plictisită după amiaza în care dricul sdruncina rămășițele bietului Tilică, pe șoseaua blocată de pietre și glod, peste care copitele cailor alunecau pripit. Și roțile dricului încăleau cu caznă.

Era pustiu drumul în urma dricului, doar dărele roților se continuau până hăt... în depărta, unde se uneau săturate parcă de atîta singurătate.

Povestea lui Tilică începe, de când Bulibașa satreț cu căruțe trase de mărgămele stăbănoage și acoperite de coviltire sfîșiate, poposise undeva pe malul Dunării.

Bulibașa sârise din căruță și apropiindu-se de mal, înainta cu greu spre apă, desipîndu-și cu anevoie cîmele ce se împotmoleau tot mai adînc în clisa lunecoasă.

I-era sete. Toată după amiaza nu 'ntîlnise curs de apă. Atîneșe pînă lunecoasă și gîlbue, s'aplecă și împreunănd palmele, cuprîne în cupa lor puțin apă, o apropiu de buze și o sorbi. Un miros nămolos îl năvăli în nări.

Reimpospăta cu apă cupa palmelor și tocmai cînd își țuguia buzele pentru a o sorbi, un strigăt îi vibră pe lângă urechi, pierzîndu-se d'ncolo peste mare, în stuțușorii bălții.

Svârli apa ce se prăvăli în fluviu cu pescăriși dese și încoidat se întoarce la căruță.

În jurul unei cărățe s'adunase câțiva țigani și vîzîndu-l îi șoptiră:

— Naște Tironda.

Bulibașa pocni cu necaz din degete. Se 'ndoia de paternitatea copilului soției sale. Tîrziu noaptea... clipocitul monoton al apei lunecînd pe lutul galben al fluviului se înfipărea în liniștea nopții Bărgănanului și'n azuzul pribegilor.

Întînersă corturile, adăpost pentru noaptea. Intinerucul fiinddu-le prielnic, căpua porniră la pescuit, umblînd pe mal cu bețe înfăcărâte.

Pești, atrași de lumina, svăneau puzderie la suprafața galben-opacă, bătîndu-se pentru un bot de mămăligă.

Intorcîndu-se dela pescuit, despăcă burțile peștilor tîindu-l în două și, astfel desfcăcut, îi infușeau în țăruse, țînându-i deasupra focului, frigîndu-i pescărește, ceace se numește în limbaj popular „pește la proțap”.

Intr'un tîrziu, focul abea mai mocea sub stratul sur de cenușe, iar clipocitul apei, monoton, întîrziat și leneș, așternea parcă straturi fine de mal, nu numai pe malurile fluviului ci și pe pînzele corturilor care fremătau sub ușoara dar constantă apăsare a vîntului.

Bulibașa îi făcea mizerii nebușitate presupusului său copil. Deaceia Tilică la doisprezece ani, fără a cunoaște cauza persecuțiilor, încăleca o mărgăme și fugi în lume luînd cu el numai cobza-i dragă.

— Arola — arșica, banii noștri!

țipa huliganul neras cu ochii cruciși și buzele suflecate. Haimanaua de lîngă el îi făcu cu cotul. Căzuse tocmai arșica pe care pontase Tilică în gînd.

Arola — arșica, banii noștri! Huliganul învîrti banul în palmă, îl sculpi pe partea arolei ca să-i poarte noroc și punându-l între degete, îi făcu vînt în sus. Paraua porni vijelios urmăriță de gături strămbate, recăzu și făcu un ocol înainte de a se culca istovită pe o parte.

Sdrîntese slăoase îmbrăcșute cu praf și fum de tutun s'aplecară lacome urmărind traseul circular al banului care se opri pe partea arolei, cîștigă arșica. De aceea se hotărî să joace și el.

Arola — rșica, banii noștri. Paraua pornea vijelios... și cu fiecare cădere, Tilică își scootea din buzunar câte un ban, pe care-l svărele reținut și sovăitor la picioarele lui. În zadar îl acoperea cu pingeaua, huliganul neras cu ochii cruciși și buzele suflecate, îi dădea piciorul la o parte și-și însușea paraua îngropată pe jumătate.

Arola — rșica, banii noștri! Tilică răsuci de câteva ori pal-

ma în buzunarul gol d'în dreapta, apoi în cel din stînga, tot gol, blestemă ceasul când s'a bătut pe la joc ispitit de cîștig pe o lăud din loc amar și gîndind. Înainte de a ajunge la bariera orașului își vînduse mărgămea pe un pol.

Pînănușe să-și cumpere câteva perii, câteva borcane de cremă și o lădiță, să se facă lustragiu.

Cu ce plăcere n'ar fi lovit el cu dosul periei în capacul lădiței strigîndu-și mușterii. Dece s'a luat după vorbele huliganului care-l ademinesa la jocul de noroc?

Înainte istovit pe cheiul peste care umbrele nopții se prelungeau pe furis, curcuzînd într'o păclă umedă și terciocă, malurile singurateci.

I-era foame și frig. Își încheie cu degetele înșepente gulerul hainei, pornind spre oraș.

Arola — rșica, banii noștri!... mai răsună odată strigătul huliganului.

Cu uitătura pieșice, ca o împotrivire a ceții c'năbușea în îmbrățișarea-i umedă și terciocă-să ultimele lucrări ale zilei.

L-au scăpat doi „capitanioși de barucea”, oameni cumsecade și

grijulii. Cînd au aflat pricina pentru care voia să-și pună capăt vieții, s'au uitat unul la altul nedumeriți, apoi izbucnind în rîs și-au sculpat în palmele butăcuțoase, apucînd fiecare câte-o ramă și au început a vâsli.

Ajunși la mal, i-au ajutat pe cât le sta 'n putință, bîgându-l la o cărciumă, unde-și avu hrana asigurată.

Aici, în mijlocul acestora, Tilică se simțea mulțumit, fiind apreciat ca muzicant cobzar.

Acești oameni păreau niște brute în toul munclilor, cu pielea expusă soarelui arzător și acoperită numai în parte cu îmbrăcșite și o basma peste cap și spinare. Aceștia gîlcovitor și sfădoși gata să se ncaere, chiar și numai pentru un loc pe cheiul Dunării, unde-și spălau picioarele după munca zilnică, deveneau blînzi, înțelegători, chiar și sentimentali, cînd Tilică le cânta de inimă albastră.

La despărțire îl aruncau cu mîrînimic câte un leu și chiar mai mulți, cînd după o zi zorocoaș se 'mbătau, cut

+ Actorul D. Grigoriu

a fost ucis în năruirea blocului „Carlton”. S'a frânt astfel o viață dăruită scenei, cu toată credința. Din mulțimea spectatorilor „epatați” de gloria vedetelor fotogenice, puțini iubitori de teatru l-au cunoscut pe acest actor ocultat de publicitate și de admirație. Iar dintre cei cari au fost de față la coborârea în mormânt, mulți lăcrămău pentru dragostea și moartea care au îngemănat două vieți tinere; pe a lui și pe a tovarășei de viață, de muncă, de elanuri și de măhniri.

Lângă mormântul camaradului modest și blajin, s'au adunat însă — ca niciodată — cu durere frățoasă, toți stjuitorii scenei românești. Pentru că Dumitru Grigoriu, a înfrânt legile culiselor. Cu inteligența lui iscoditoare, cu

setea lui nesățioasă de informație, cu pasiunea de frumos, cu măhnirea lui cinstită, în fața nedreptății ce se făcea unei mării talentului, inteligența, munca, rădăcina de frumos și camaraderia.

Pentru că Grigoriu, a înfrânt, cu pilda lui, legile culiselor, învâzându-ne să fim cu adevărat camarazi.

S. D.

Ecranul

A. R. P. A.: Geronimo

Un prieten mi-a spus odată că preferă filmelor „serioase”, acele benzi în cari fiecare metru de peliculă este presărat cu bătaie, cu curse nebune de cai și cu alte aventuri de genul acesta.

Prietenul meu nu pierde nici odată ocazia să asiste la premierele cinematografului Arpa, cinematograful specializat în prezentarea acestor filme.

În oarecare măsură îi dau dreptate prietenului meu. Este că se poate de plăcut să admiri eroii cari nu au alt scop în viață, decât acela de a nimici răul.

Și fiindcă este o tradiție că în aceste filme, eroii, după mormântului său, va dăinui — suntem siguri — cât va avea preț talentul, inteligența, munca, rădăcina de frumos și camaraderia.

Pentru că Grigoriu, a înfrânt, cu pilda lui, legile culiselor, învâzându-ne să fim cu adevărat camarazi.

S. D.

nele lipsite de lupte sunt oarecum pictocoase.

Din fericire pentru amatorii de senzațional, aceste scene sunt foarte puține, doar pe la începutul filmului.

În concluzie: un film de aventuri, reușit. Dar numai atât. Și un tragedian bun: Ralph Morgan — a nu se conjunda cu fratele său, un excelent comediant.

CAPITOL: S.O.S. Sahara

Filmul, după cum spune și titlul, se petrece în deșert. Scenariștul a născocit o foarte complicată poveste în care mai mulți oameni nu prea știu ce vor.

Pe la sfârșitul filmului, toți acești oameni încep să moară. Și spectacolul rămâne cu desăvârșire, nelămurit.

O femeie minunată, Maria Labarr, deține rolul principal al filmului.

Domnul scenarișt a dorit ca eroina să fie o femeie fără inimă. Și actrița s'a trudit să-i jace pe piecă.

Charles Vanel a încercat să salveze ceea ce putea fi salvat. Și a reușit: scenele în care apare el nu sunt prea pictocoase. De rest să nu mai vorbim.

TRAIAN LALESCU

TEATRU RADIOFONIC

Posturile noastre de radiodifuziune vor transmite Duminică, 17 crt., a treia comedie a d-lui Ion Mincu-Lehliu, intitulată, „O zi rea”.

După categoricul succes obținut de precedentele sale lucrări — „Accelerația 139” și „Contractul de închiriere” —, noua comedie, „O zi rea”, în interpretarea unui ansamblu în frunte cu d-na Sonia Cluceru, d-nii Victor Antonescu, N. Săvulescu, etc., va fi tot atât de bine primită de auditorii posturilor noastre de radio.

Posturile noastre de radiodifuziune vor transmite Duminică, 17 crt., a treia comedie a d-lui Ion Mincu-Lehliu, intitulată, „O zi rea”.

După categoricul succes obținut de precedentele sale lucrări — „Accelerația 139” și „Contractul de închiriere” —, noua comedie, „O zi rea”, în interpretarea unui ansamblu în frunte cu d-na Sonia Cluceru, d-nii Victor Antonescu, N. Săvulescu, etc., va fi tot atât de bine primită de auditorii posturilor noastre de radio.

SINDICATUL ARTIȘTILOR

despre a cărui menire am scris în acest loc, tratează prin conducătorii săi actuali preluarea Teatrului Ligii Culturale, pentru a da adăpost membrilor săi fără lucru.

Inițiativa care se cuvine consemnată, nu numai pentru faptul că dă — cu o înțelegere de cinci ani — satisfacție propunerii noastre, ci — mai cu seamă pentru că semnu de trezire a solidarității de breaslă, poartele chiar dela conducători.

Noul teatru, își va alcătui desigur ansamblul în așa chip, în cât să menție și să sporască prestigiul corporativ artistic.

Spiritul frunțărilor scenei românești, ar fi de aceea binevenit, lângă râna, meritele și nevoile celor mai puțin norocoși.

Cât despre repertoriu, suntem siguri că setea de înfăptuiri a celor ce vor fi chemați aici, — vor putea îndruma Teatrul Românesc spre adevăratul său făgăv, slujind cu precădere dramaturgia națională.

Și nici un succes, oricât ar fi de răsunător și plin de roade, nu va trebui să oprească această nouă echipă de muncitori artiști — în drumul ei de valorificare a talentului și vredniciei românești.

Ambiția noului teatru, nu trebuie să fie, păstrarea cât mai îndelungată pe așii a unei piese ci schimbarea afișului cât mai des, pentru a chema publicul la spectacole din ce în ce mai bune.

S. D.

„CURAJ TĂNASE”

este, să recunoaștem, cel mai bun și justificat indemn ce poate fi dat publicului nostru — un titlu fericit ales și o invitație la voie bună și la desfășurare.

În aceste timpuri de grele îngust și piceperie.

Trebue să subliniem ideea de a transmite din Beethoven, între tablouri. Pentru conturarea avântului din piesa lui Schiller, acest romantic și vijelios muzicant este cel mai bun companiament.

În scurte cuvinte am subliniat diferența dintre cele două realizări. Din punct de vedere artistic diferențele nu sunt prea mari, efortul spre frumos fiind laudabil de ambele părți. Din punct de vedere al felului în care trebuie să înțelegem drama aceasta, teatrul Regina Maria a subliniat „avântul”, iar teatrul Comoedia a creat ceva artificial.

VICTOR POPESCU

TEATRUL COMEDIA „TĂLHARI”, PIESĂ ÎN TREI ACTE DE FR. SCHILLER

Montând aceeași piesă ca și teatrul Regina Maria, d. Sică Alexandrescu și-a luat o grea răspundere pe de-o parte față de drama lui Schiller, iar pe de alta față de public.

Față de autor, — răspundere pur morală bineînțeles și foarte îndepărtată — dar totuși o răspundere.

Publicul nostru restrâns preocupat de teatru doar ca o distracție menită să descrețească frunțile, nu era interesat cătuși de puțin de duel între două distinsse săli de spectacol, cari puteau în scenă aceeași piesă.

În fond, avem puternică impresie că nimeni, sau aproape nimeni n'a avut curiozitatea să cerceteze ambele teatre, și să facă unele comparații. Fiecare și-a ales localul preferat pe baze pur sentimentale și subiective, ori s'a dus să privească vreun protagonist îndrăgit din alte creații.

Noi vom prefera însă, să privim comparativ realizările celor două teatre. Nu pentru a ridica din meritul unuia spre a-l pune în sarcina celuilalt, dar pentru a sublinia, ceea ce este ferma convingere, greșelile unuia, față de celălalt.

Înaintea de spectacole, foarte mulți erau înclinați să vadă în superioritatea evidentă a monstrei anunțate de Comedia. Și din multe puse de vedere, părerile nu erau greșite, dimpotrivă, mulți le-au acordat încredere desăvârșită, din cauza unor nume de interpreți cari păreau mai adequați rolurilor modelate de Schiller.

Toate acestea spuse fără a impune asupra calităților teatrului Regina Maria.

Însă așteptările au fost înșelate. Căci dacă interpreții, deosebiți și deoparte și de alta, ar fi isbit să aducă un aport pieșei, o greșită distribuție a scăzut cu mult nivelul spectacolului dela Comoedia.

Atâția au relevat, spre pildă, puterea de joc a lui Eterli, în cât prezența lui în scenă ar fi fost o cheazășie, dacă... avea alt rol. De exemplu Frantz. Iar juține prim Mihai Popescu, — par'că așa a fost lansat — nu a-vea rezonanță în Frantz, un nebun, un posedat, un mârșav, tocmai: ceea ce Eterli interpretează cu măiestrie.

N'ar fi oare bine să ne reamintim de Frații Karamazoff?

D-nul Grigoriu la Regina Maria avea un rol nespus de bun. Cu mult superior. Suntem mai mult decât oricând îndreptățiti, acum, să deplângem dispariția sa năpraznică din rândurile noastre. D-nul Storin întrece cu mult pe d-nul Eterli, la rândul său, în rolul tălăui.

În ceea ce privește importanta creație Karl Moor, o întrecere interesantă a pus față în față doi interpreți deosebiți, George Vrăca și Tony Bulandra. Acesta din urmă a interpretat, în sensul adevărat Sturm und Drang. Cu avânt și subliniem romantismul atitudinii sale, domnia sa a înțeles rolul „revoluționar”. Și l-a mănuit astfel. În schimb domnul G. Vrăca a întrușchizat un perso-

nagiu interiorizat, prea demn poate. Deși student, luptând pentru libertate, fiindcă tânăr și nedreptățit, domnia sa a scos o ființă preocupată, sumbră, chinată și lipsită chiar de biruința trecătoare.

Efectele acestor două concepții epuse s'au resimțit în tot lungul spectacolului și la un teatru și la celălalt. Pe când „Regina Maria” ne purta prin drama lui Schiller, „Comedia” alcătuisse un spectacol ad-hoc.

Superior însă oricărei critici a fost Ion Iancovescu. Prin verva și căldura jocului său, a ridicat rolul umil al lui Spiegleberg, — totuși cu destulă importanță simbolică — la o apariție așteptată și urmărită asiduu de public.

Ce bine ar fi ca toți interpreții să isbutească asemenea atracție față de spectatori.

D-na Dina Cocea la rândul său, cu mult mai fină interpretă d-rei Evira Petreanu. Însă în linii generale s'au echilibrat, una aducând naturala și cealaltă artă.

În privința textului, teatrul Comoedia a fost mai complet, din această cauză fiind mai explicate unele neînțelesuri aparute pe scena celuilalt.

Diferențele de interpretare n'au fost mari în fond, dar concepția dela care s'a pornit a fost complet diferită.

Dupe cum precizăm mai sus, „Regina Maria” a concuțat tot ce era năvalnic, fineres, tumultos. În piesă, „Comedia” a căutat să fie ponderată, să analizeze sufletele interpreților, să le pătrundă.

Iar în al doilea rând la Comoedia, afară de d-na Dina Cocea și Ion Iancovescu, vorbind de ro-

leul tălăui.

În scurte cuvinte am subliniat diferența dintre cele două realizări. Din punct de vedere artistic diferențele nu sunt prea mari, efortul spre frumos fiind laudabil de ambele părți. Din punct de vedere al felului în care trebuie să înțelegem drama aceasta, teatrul Regina Maria a subliniat „avântul”, iar teatrul Comoedia a creat ceva artificial.

R. Bullfinsky

luri principale, celelalte creații au fost împărțite greșit, provocând astfel interpreților ocazii de a intruchipa personajii inadecuate lor și a ocolii cele ce le conveneau.

Și ne pare sincer rău de acest fapt, fiindcă teatrul d-lui Sică Alexandrescu întotdeauna a avut gust și piceperie.

Trebue să subliniem ideea de a transmite din Beethoven, între tablouri. Pentru conturarea avântului din piesa lui Schiller, acest romantic și vijelios muzicant este cel mai bun companiament.

În scurte cuvinte am subliniat diferența dintre cele două realizări. Din punct de vedere artistic diferențele nu sunt prea mari, efortul spre frumos fiind laudabil de ambele părți. Din punct de vedere al felului în care trebuie să înțelegem drama aceasta, teatrul Regina Maria a subliniat „avântul”, iar teatrul Comoedia a creat ceva artificial.

În ceea ce privește importanta creație Karl Moor, o întrecere interesantă a pus față în față doi interpreți deosebiți, George Vrăca și Tony Bulandra. Acesta din urmă a interpretat, în sensul adevărat Sturm und Drang. Cu avânt și subliniem romantismul atitudinii sale, domnia sa a înțeles rolul „revoluționar”. Și l-a mănuit astfel. În schimb domnul G. Vrăca a întrușchizat un perso-

nele lipsite de lupte sunt oarecum pictocoase.

Din fericire pentru amatorii de senzațional, aceste scene sunt foarte puține, doar pe la începutul filmului.

În concluzie: un film de aventuri, reușit. Dar numai atât. Și un tragedian bun: Ralph Morgan — a nu se conjunda cu fratele său, un excelent comediant.

CAPITOL: S.O.S. Sahara

Filmul, după cum spune și titlul, se petrece în deșert. Scenariștul a născocit o foarte complicată poveste în care mai mulți oameni nu prea știu ce vor.

Pe la sfârșitul filmului, toți acești oameni încep să moară. Și spectacolul rămâne cu desăvârșire, nelămurit.

O femeie minunată, Maria Labarr, deține rolul principal al filmului.

Domnul scenarișt a dorit ca eroina să fie o femeie fără inimă. Și actrița s'a trudit să-i jace pe piecă.

Charles Vanel a încercat să salveze ceea ce putea fi salvat. Și a reușit: scenele în care apare el nu sunt prea pictocoase. De rest să nu mai vorbim.

TRAIAN LALESCU

TEATRU RADIOFONIC

Posturile noastre de radiodifuziune vor transmite Duminică, 17 crt., a treia comedie a d-lui Ion Mincu-Lehliu, intitulată, „O zi rea”.

După categoricul succes obținut de precedentele sale lucrări — „Accelerația 139” și „Contractul de închiriere” —, noua comedie, „O zi rea”, în interpretarea unui ansamblu în frunte cu d-na Sonia Cluceru, d-nii Victor Antonescu, N. Săvulescu, etc., va fi tot atât de bine primită de auditorii posturilor noastre de radio.

Posturile noastre de radiodifuziune vor transmite Duminică, 17 crt., a treia comedie a d-lui Ion Mincu-Lehliu, intitulată, „O zi rea”.

După categoricul succes obținut de precedentele sale lucrări — „Accelerația 139” și „Contractul de închiriere” —, noua comedie, „O zi rea”, în interpretarea unui ansamblu în frunte cu d-na Sonia Cluceru, d-nii Victor Antonescu, N. Săvulescu, etc., va fi tot atât de bine primită de auditorii posturilor noastre de radio.

SINDICATUL ARTIȘTILOR

despre a cărui menire am scris în acest loc, tratează prin conducătorii săi actuali preluarea Teatrului Ligii Culturale, pentru a da adăpost membrilor săi fără lucru.

Inițiativa care se cuvine consemnată, nu numai pentru faptul că dă — cu o înțelegere de cinci ani — satisfacție propunerii noastre, ci — mai cu seamă pentru că semnu de trezire a solidarității de breaslă, poartele chiar dela conducători.

Noul teatru, își va alcătui desigur ansamblul în așa chip, în cât să menție și să sporască prestigiul corporativ artistic.

Spiritul frunțărilor scenei românești, ar fi de aceea binevenit, lângă râna, meritele și nevoile celor mai puțin norocoși.

Cât despre repertoriu, suntem siguri că setea de înfăptuiri a celor ce vor fi chemați aici, — vor putea îndruma Teatrul Românesc spre adevăratul său făgăv, slujind cu precădere dramaturgia națională.

Și nici un succes, oricât ar fi de răsunător și plin de roade, nu va trebui să oprească această nouă echipă de muncitori artiști — în drumul ei de valorificare a talentului și vredniciei românești.

Ambiția noului teatru, nu trebuie să fie, păstrarea cât mai îndelungată pe așii a unei piese ci schimbarea afișului cât mai des, pentru a chema publicul la spectacole din ce în ce mai bune.

S. D.

„CURAJ TĂNASE”

este, să recunoaștem, cel mai bun și justificat indemn ce poate fi dat publicului nostru — un titlu fericit ales și o invitație la voie bună și la desfășurare.

În aceste timpuri de grele îngust și piceperie.

Trebue să subliniem ideea de a transmite din Beethoven, între tablouri. Pentru conturarea avântului din piesa lui Schiller, acest romantic și vijelios muzicant este cel mai bun companiament.

În scurte cuvinte am subliniat diferența dintre cele două realizări. Din punct de vedere artistic diferențele nu sunt prea mari, efortul spre frumos fiind laudabil de ambele părți. Din punct de vedere al felului în care trebuie să înțelegem drama aceasta, teatrul Regina Maria a subliniat „avântul”, iar teatrul Comoedia a creat ceva artificial.

În ceea ce privește importanta creație Karl Moor, o întrecere interesantă a pus față în față doi interpreți deosebiți, George Vrăca și Tony Bulandra. Acesta din urmă a interpretat, în sensul adevărat Sturm und Drang. Cu avânt și subliniem romantismul atitudinii sale, domnia sa a înțeles rolul „revoluționar”. Și l-a mănuit astfel. În schimb domnul G. Vrăca a întrușchizat un perso-

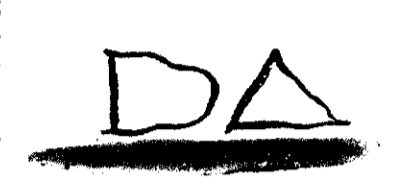
Cronica paradoxală

Numai desfiderea ce incheie academia replica ce-mi impotriviți, domnule Mihai Niculescu, m'a făcut să inviu, ca legenda pasăre, din praf și cenusă spre a căuta să răspund atâtor argumente. Vă conced că la dreptul vorbind peste capul nostru au duetat Schiller, Flaubert și Alain cu Valery, Gide și Tudor Arghezi (care negreșit ar fi voit mai curând să se războiască cu d. N. Iorga), M'ati adăpat cu ambrozia unor măgăloare a preciei, și totuși am surprins între rânduri de-o atică eleganță un surâs usturător la adresa „citorului în memoria dolidora de reminiscențe livresci”. E drept că slăbiciunii acesteia de a crede orbește în învățătura maestrului, pe care o rădea Horațiu, ați voit să răspundeți aiudoma, ca să putem lupta cu arme de o seamă și, astfel, să putem „fi chii”. Vă mai conced că'm luncat cam pe laturile subiectului propus silinduvă să mă urmați pe sofisticate povărnisuri, și voui continuați și de data aceasta să orbăcieș.

Ați pretins, domnule Mihai Niculescu, că actorul dramatic este un artist autentic, și încă un privilegiat, de vreme ce, iar pe un Lombroso sau pe un Alfred Adler să clasaze pe artist în categoria oamenilor anormali. Deci chiar dacă am admite, domnule Mihai Niculescu, că actorul dramatic este un artist autentic nu ne-am învoi cu afirmația că suntem în fața unui privilegiu ce „nimănui altuia nu îi este dat”.

Noi credem că acest complex și dramatic proces din care izvorăște opera de artă, actorul dramatic nu-l încearcă, deși așa s'ar părea. Și iată de ce: plănuirea este un proces de adăncime, o diază de entuziasm, generalizare și euritmie, în vreme ce jocul actorului realizează o ipostazare numai exterioră, formală, imprumutată, nesinceră. Credenți cumva în sinceritatea actorului, în măsura în care el pare sincer? Nu buniții (André Gide de această părere) că nu e cu puțință totdeauna să fie și să pară sincer... N'ati fă-

doamnei Bosquet care îl întreba cine este Emma Bovary, îi dete faimosul răspuns: „Doamna Bovary sunt eu!”. Tot Flaubert mărturisea amicului Bouilhet, pare-ni-se, că în tot timpul cât a scris scena otrăvirii Emmei, a simțit în gură un gust de arsenic și toate simptomele unei adevărate otrăviri. În timpul inspirației oricare artist cunoaște aceste avatare în care, după cum ați făcut remarcă, el „izbutește să fie multiplu”. Avem de a face aici cu un fenomen asemănător celui, oniric; afirmație ce nu ne e proprie de altfel, de oarece astfel este definit fenomenul artistic de școala freudiană:” un

vis fixat și captat”. Artistul proiectează în multiplă operă de artă multiplă-i personalitate refulată, propriile sale complexe și conflicte. Insusirea aceasta a făcut pe cei vechi să socotească drept un har nefiresc inspirația, iar pe un Lombroso sau pe un Alfred Adler să clasaze pe artist în categoria oamenilor anormali. Deci chiar dacă am admite, domnule Mihai Niculescu, că actorul dramatic este un artist autentic nu ne-am învoi cu afirmația că suntem în fața unui privilegiu ce „nimănui altuia nu îi este dat”.

Noi credem că acest complex și dramatic proces din care izvorăște opera de artă, actorul dramatic nu-l încearcă, deși așa s'ar părea. Și iată de ce: plănuirea este un proces de adăncime, o diază de entuziasm, generalizare și euritmie, în vreme ce jocul actorului realizează o ipostazare numai exterioră, formală, imprumutată, nesinceră. Credenți cumva în sinceritatea actorului, în măsura în care el pare sincer? Nu buniții (André Gide de această părere) că nu e cu puțință totdeauna să fie și să pară sincer... N'ati fă-

acord asupra bunei noastre crederi, a amândurora, vom da preferință obiecției îndreptățite ce aduceți afirmației noastre, ce privilegiul actorului de a fi multiplu nu este dat nimănui altuia. Deodată, am crezut că e vorba de o cetire neatență din parțivală. Dar numaiadecă, contro-

lându-ne textul, am constat că neatenția a noastră a fost, în manuscris, adăogosev deasupra rândului care a provocat obiecția, cuvintele ce trebuiau să-i dea redactarea următoare: „nimănui altuia dintre noi nu i este dat”. Știind că le-am scris m'a părut chiar că le-am citit la corectarea textului, deși culegătorul s'arise peste cele două cuvinte. Mai mult chiar, ne-am și gândit, câteva elipe să precizăm, că privilegiul actorului nu-i este dat „nici unui profan”, în deosebire de artistul — inițiat. Iată de ce scrierile judicioase și atât de oportune care v'au dat prilejul obiecției menționate.

Totuși, nu fără oarecari rezerve vom primi afirmația ce faceți domnule Paul Lahovary, că în deosebire de complexitatea dramatică a procesului lăuntric pe care îl proiectează artistul în opera de artă. — „Jocul actorului realizează o ipostazare numai exterioră, formală, imprumutată, nesinceră”. Cu alte cuvinte, și fără a răstălmăci sensul celor citate, pretindeți că deosebierea între felul de a exterioriza al artistului și cel al actorului dra-

compozitorului în sunete, a pictorului în culori, etc.

Dar jocul inspirat al actorului se adăogăse doar în nestatornică amintire a spectatorului, irosindu-se definitiv odată cu dispariția acestuia.

Pretindeți, în aceeași propoziție, că jocul actorului e nesincer, fapt care-l împiedică să atingă „acea bucurie pură și cea desăvârșită de orice contingente și constituie privilegiul artistului autentic”? Dar ce vă îndrăgitește să atribuiți privilegiul sincerității numai expresiei artistului, cu excluderea jocului actoricesc? Mai ales că singur ne înlesnim argumente potrivnice, atrăgându-ne atât de oportunitatea atenției că „nu suntem în stare să exprimăm adecuat o emoție sinceră”. Mai mult chiar, noi vom accentua înțelesul și, credem, și oportunitatea acestei constatări, amintind aci afirmația paradoxală a lui Flaubert, că „sentimentele pe care nu le-am încercat vreodată sunt acelea pe care le putem mai bine exprima, în artă”.

Caracterul aparent paradoxal al afirmației flaubertiene poate fi lesne înlăturat prin constatarea ce vă aparține, la care adăogăm următoarele: expresia artistică a unei emoții trăită de cel care o exprimă nu este niciodată simultană cu momentul sau momentele resimțirii ei. Dar tot astfel, niciodată o emoție intensă — nu numai fiziologică intensă dar și semnificativă, revelatoare pentru structura lăuntrică a artistului — nu rămâne fără consecințe.

Paradoxul citat presupune desigur observarea sau intuția acestor lipse de coincidență, a întârzierii expresiei față de emoție.

Dar asta înseamnă că nesinceritatea iar nu sinceritatea caracterizează deopotrivă, și expresia artistului, nu numai pe cea actoricescă. N'o fi actorul, dar nici artistul nu e, spontan și sincer.

Firește, spontaneitatea ține chiar de natura inspirației, pe care nu o contestăm, ci dimpotrivă, o recunoaștem ca fiind esențială, dar în cazul poetului, de pildă, spontaneitatea inspirației nu-i prilejeteze mai mult decât mărgăritarul acelu „vers donné”, numit așa de Paul Valéry, — vers care prefigurează forma poemului viitor, prevădit însă și truda migăloare a poetului. Accentul cade deci pe elaborare, adică pe continuitatea efortului susținut și repetat, care e latura penibilă a „entusiasmului” și euforiei provocate de „versul dăruit”. Cu toate consecințele corespunzătoare...

Și cu părerea de rău de a trebui să încheie înainte de a fi răspuns alt răspunsuri, pentru care va rămân dator, domnule Paul Lahovary.

MIHAI NICULESCU

Vitrina Europei

RASSEGNA STORICA DEL RISORGIMENTO.

publicație bimestrială, adună de 27 de ani în coloanele sale fapte și numele celor ce au luptat pentru Renașterea politică a Italiei. Dacă celălalt fenomen de renaștere — „Rinascimento” — a trecut granițele statelor italiene, mai bine zis a cetăților, și a invadat întreaga Europă, devenind astfel o revoluție universală în lumea artistică, acest mai apropiat de timpurile noastre „Risorgimento”, reprezintă o mișcare de înnoire a vieții naționale italiene, un prelude al mișcării fasciste, ceva ce ține de structura intimă a fraților noștri peninsulari.

E impresionant cu câtă grijă colaboratorii revistei — A. Credal, A. M. Ghisaberti, E. Morelli, G. Maioli, etc. — culeg din memorii și corespondența neuitatălor „conspiratori e carbonari” amănunte neînsemnate în aparență, mănturii și fapte din care se încheagă însă dragostea până la jertfă pentru patrie. Lista celor închiși în Cività Castellana numără sute și sute de patrioți: studenți, profesori, scriitori, meseriași, mici funcționari infrășiți prin dragoste și credință. Urmașii eroilor de-atunci au răscolit închisorile, orașele care au primit pe exilați, toate locurile pe unde au trecut cărbării, adunând orice obiect atins de ei, orice document s-au înființat „muzeele renașterii naționale”. Nu numai conducătorii, dar și cei mai umili luptători și sfânt în amintirea și recunoștința acestui popor care nu uită trecutul niciodată.

Italia e o țară plină de amintiri; mormintele, clădirile, străzile, orașele cele mai multe ale ei, bisericile, reprezintă toate un „memento” al trecutului.

Și Germania și Franța și alte țări au transformat în muzee fostele locuințe ale artiștilor și soldaților lor. Dar Italia a făcut mai mult; a numit parcul național o pădure de pini depe malul răsăritean al Adriaticii fiindcă, se spune, această pădure ar fi inspirat pe Dante pentru evocarea unei păduri din Rugatoriu:

„Vago già di cercar dentro e d'intorno”

„La divina foresta spessa e viva”
Ne gândim, cu strângere de inimă, la noi, care n'avem acest cult al trecutului, care trecem nepăsători prin locuri în care-ar trebui să ne închinăm.

Monumentul dela Adam Clissi, simbol la sfârșitul lumii latine, se macină. Cățile Smirodavei și Sucedavei sunt prădate de pietre pentru a se cădi aături, a blocuri. Bisericiile lui Ștefan cel

Mare, acest „Atlet al lui Hristos” cum l-a numit Papa contemporan, se năruie și-l lăcașurile păsărilor de noapte. Biserica din Borzești în care nu s'a slujit de zeci de ani, privește locurile călcate de picioarele de copil al vajnicului Voevod, prefăcute în grădina de zarzavat și cercătorile de găște.

Amintirea scriitorilor e și mai vagă; în Humulești prea puțin știu că de acolo a pornit la „fabrica de popi din Folticen” Ion Creangă.

În Iași doar bătrânii mai trec cu pietete pe lângă casele în care s'au ținut ședințele Junimii, sau pe ulițele pe care visa Eminescu.

Cât despre locuința lui Maiorescu depe strada Mercur din București, azi servește drept depozit pentru lămpile Tungsram. Manuscrise se pierd necerțate prin podurile Academiei. Multe au fost vândute de moștenitori cu kilogramul băcanului din colț, pentru a înveli scrumbii și cărnați.

La Weimar se intră ca într-o biserică în casa în care a trăit Goethe; condeiul, fotoliul, cărțile iubite, manuscrisele, atâtea amintiri care întregesc viața de toate zilele a poetului.

În casa din Place des Vosges a lui Victor Hugo, nimic nu s'a schimbat de la moartea sa. Până și perna pe care și-a rezemat fruntea oboșită îi păstrează încă urma.

La noi nimic — doar mausoleul și casa-muzeu dela Mircești ale lui Alecsandri.

Știm însă că legionarii cei puțin, dacă nu toți, Români, nu-și uită eroii. Se va scrie cândva o istorie a acestei mișcări; se va aduna în muzee tot ce-ar putea interesa posteritatea și tot ce-ar ajuta pentru a înțelege lupta și jertfa martirilor căzuți în aceste timpuri de cumplită frământare.

Repararea acestei greșeli a regimurilor trecute; păstrarea monumentelor, repararea bisericilor voevodale, o mai multă înțelegere și un mai puternic interes pentru trecutul nostru literar și artistic, se impune. Măsurile luate în ultimul timp ne îndreptățesc să sperăm.

„MEZZ'ORA DI PASSATEMPO”

Într'un mod cât se poate de constructiv, ne oferă răsfoirea revistelor italiene, din epoca atât de departată ca aspect încât ne e cu neputință să nu o considerăm departată și în timp, dinaintea de intrarea Italiei în războiul actual. Nu vi se pară o pretenție greu de îndeplinit: e vorba doar de acum câteva luni.

nu de vremuri îngropate, cum se zice, „în negura timpului”. Am ales „L'Italia che scrive”, periodicul care rezumă lunar activitatea scriitorilor: cească, în toate domeniile. O revistă care în România nu și-a găsit, încă, echivalent. Articolele semnate cu nume a căror notorietate le-a făcut familiare și pentru urechile noastre orientale, prezintă o tematică foarte curioasă, față de aceea cu care ne-a obișnuit publicistica italiană începând din Iulie. Așa, pe intervalul Ianuarie-Mai, iată cu ce se ocupă un critic ca Giuseppe Toffanin:

„SE MAI SCRIE ISTORIE ROMANȚATĂ?”

se întreabă el într'un mic articol cu variate și juste observații de amănunt.

Problema prizei enorme pe care genul acesta hibrid, plasat între istorie și literatură, o are la public de un timp încoace, a preocupat, dacă ne amintim bine, și pe criticii români, nu de mult. Viața personalităților de seamă din istoria omenirii preocupă masele astăzi nu ca un corectiv la mediocritatea lor. Ceeace caută marea publică într-o viață romanțată, nu e exemplul măreț de voință, demnitate și eroism. Citiții lui Emil Ludwig și Ștefan Zweig, ca și a puzderiei lor de imitatori de moment, nu se preocupă atât de reconstituirea

mentală a unei epoci istorice, a unei faze adică, din evoluția omenirii, cât de absorbirea amănunțor picante sau de statistica amorurilor ori pasiunilor vremii Reginei. Găstul pentru viața romanțată contracface înclinările literare și falsifică în același timp vocațiile istorice. Simțul sguđuitor al apartenenței la o comunitate etnică, cu o misiune și un crez, se destramă în fața acestor lecții idioante de fripturism politic și de servilism curtezan, într-o organizație statală reconstituită după imaginea de folieon a cineștie-cărui refuțat social. Dar gustul pentru istoria romanțată, ca și cel pentru filmele istorice apocrifice, sunt indicii ale unui nivel scăzut de conștiință socială și de cultură: nevoia continuă de a se hrăni dintr'un trecut iluzoriu, înseamnă lipsă de aderență la prezent. În plus, bagatelizarea evenimentelor mari, reducerea forțelor sufletești la mici mecanisme de sforărie curtezană, erau fenomene de spirit care puteau conveni unei guvernări ale cărei interese cereau permanentizarea stării de indobitocire întru lașitate și nemernicie, a „cetățenilor” deveniți clovni. Ele nu mai pot însă dăinui în nous stare de spirit din România. Giuseppe Toffanin amintește de Mommsen, Oriani, Machiaveli.

culoarea nu numai că precumpănește, dar e însuși motivul și expresia, nestingherite de anecdote sau de amănunte cari — de obicei — cu cât sunt mai bine făcute cu atât strică întregului. D. Zlotescu e deasemenea un foarte dăruit decorator și ilustrator. Ne amintim de panourile din sala Eminescu, la Luna Bucureștilor, de acum un an. D-sa desăfurase comori de sensibilitate coloristică pe un spațiu pe care un altul fără pasiunea d-sale pentru culoare nu ar fi reușit să-l îmbogățească atât de sărbătoresc.

Am fi dorit ca în expoziția actuală să vedem noi mărturii ale acestor preocupări sau măcar să redvedem schițele aceluiași lucrări. Desemururile și lavis-urile au grăția și delicatețea stampelor japoneze, desi nu sunt de cât notații sponțane. Reșăsim în ele acele raționamente, aceeași sensibilitate care au făcut farmecul altor deseneuri și ilustrații, unele reproduse adevărat în paginile revistei noastre.

Michelet. Istoria lor romanțată, chiar atunci când nu mărturisesc concepția despre om a lumii noi, poate fi profitabil citită. Problema se rezolvă însă pentru statele cu noua structură, altfel: creându-și romancierii de istorie dintre cei pătrunși de importanța educativă a romanelor populare, și de valorile care trebuie puse sub ochii maseelor: idealismul eroic și activ poate descoperi destui precursori în trecutul Daco-Romanilor.

TOT GIUSEPPE TOFFANIN.

se ocupă într'un alt articol din aceeași epocă, de deosebiri dintre a citi versuri și a le scrie (Del leggere versi e dello scrivere). — Curios, pentru mentalitatea noastră de azi, deprinsă cu războiul, de ce se puteau ocupa criticii italieni (dar ce zic: de ce ne puteam ocupa noi!) înainte de declanșarea războiului. — A citi versuri e una, a le scrie e, natural, alta. Lucru de la sine înțeles, care nici n'ar mai fi meritat discuție, dacă mușii n'ar crede că un cititor de versuri trebuie să fie neapărat și poet. Cazul poetilor care nu ajung niciodată să-și depășească suma

lecturilor, cărpind strofe eminesciene cu strofe argheziene, cu versuri barbiene și cu moldovenisme topărești, e îndea-luns de frequent la noi, ca și în Italia, după cât se pare. Orice licean începe la vârsta critică, sub imperiul lecturii unui anumit maestru spiritual. Pe de altă parte, un poet poate fi foarte bine un prost cititor de versuri. D'cunton care refuză poeziilor posibilitatea de a pricepe alt fel de versuri decât cele proprii sau asemănătoare ca structură, pare să exprime o realitate familiară, îndelung experimentată, a omenilor de litere. Un admirabil cititor de versuri e cel care nu se oprește la un gen, la un autor, la o structură, la o rețetă literară, ci le gustă la fel pe toate, cu egală pricepere și egal entuziasm. El nu poate fi și scriitor de versuri, pentru că asta implică alege, limitare la un anumit gen. Dimpotrivă, un poet nu poate fi decât rău cititor de versuri. Adică cititor pățimaș, cu „parti-pris”, cum se zice.

Nu e ispititoare analogia cu agențiile de publicitate, beligerante sau nu?

SORACTES

V. MIHAILESCU-CRAIU

Femei lucrând

Relații culturale

(Urmare din pag. 1-a)

viață, realizate prototipic în epos, dramă și marile sisteme filosofice. La acest substrat se adaugă etosul religios creștin și structurile specifice ale Europei moderne denumite precum știm „faustic” sau „demonic”, „homo-faber”, etc.

Promovarea pe plan major a potențialului nostru cultural presupune deci trăirea, asimilarea și realizarea acestor momente de creație din tradiția culturii noastre. Se poate ușor explicita prin exemple concrete cum se manifestă în fiecare ramură de activitate culturală tensiunea acestei problematici. În muzica populară, în arta plastică, în arhitectură străduințele de a crea un stil major, păstrând originalitatea culturii populare cu trecut chiar de fază programatică.

Ar însemna deci ca întâlnirea noastră cu reprezentanții culturii germane să ne ajute efectiv în centrul acestor străduințe de monumentalizare. Posedă cultura germană însușirile adecvate influențării rodnice în acest sens? Și care sunt motivele speciale care ar trebui selecționate și utilizate în acest scop?

Lucian Blaga vorbea despre influența catalitică a culturii germane asupra culturii noastre. Termenul ni se pare pe cât de expresiv, pe atât de periculos. El distrage atenția asupra unui aspect din procesul culturii care nu ni se pare a fi cel esențial. Într'adevăr, spre deosebire de concepția sa creaturală, în ultima esență toți de natură morfologică, explicabilă prin natura sa artistică, plămăduiește, noi șocăm că, pentru problematica noastră, viziunea hegeliană a obiectivității spiritului este mai adecvată. Considerând deci stadiile de promovare a bunurilor culturale pe dimensiuni majore a tradiției europene, drept stadii de obiectivare ale spiritului cu toată complexitatea reflexivă și programatică pe care o implică, ajungem la o elucidare eminentă a naturii influenței culturii germane asupra culturii noastre. Nicăieri, într'adevăr, nu găsim procesul de căutare lucidă a sensului rațional și reflexiv din procesele culturii decât în epoca modernă a istoriei Germaniei. Prin epoca dela Weimar, Germania și-a adăncit și monumentalizat într'un mod corespunzător patosului său dinamic, profund și oarecum spasmodic, dimensiunile creației culturale naționale. Nicăieri nu se găsește atât de tematic, reflectat și conștient puse problemele culturii și tradiției europene, a umanității, a umanismului, decât în operele unui Winkelmann, Goethe sau Humboldt. Insușirea acestor creații păstrând patosul neegalabil în care s'au realizat ar fi primul punct programatic al relațiilor culturale dintre noi și Germania. Traducerea, comentarea și răspândirea acestor opere va forma stadiul pregătitor. Pătrunderea mai adâncă și asimilarea lor rodnică presupune o altă operație, cu totul specială, de a degaja din aspectele creatoare tocmai punctele pe care le menționam, desbrăcându-l de aspectele temporare și legate de caracterul specific german.

Această operație de pregătire a materialului, care trebuie comunicat unei culturi străine, nu este simplă și for mează obiectul central al așa numitei politici a culturii. Trebuie evitată în special primejdia unor contaminări și imitari ale aspectelor secundare care ar duce în mod fatal la un fel de pseudo-clasicism.

Al doilea mare aspect al problemei raporturilor fructuoase dintre cultura noastră și cea germană constă în cunoașterea și asimilarea adevărată a ultimei revoluții național-socialiste. Aici problema se complică și se deduce

O INTERESANTA DESCOPERIRE

a făcut conservatorul muzeiului Fabre, din Montpellier, d. Guigue. Cu prilejul reorganizării și clasării operelor, d-sa a găsit un carton conținând 284 de piese inedite, dintre care sunt de semnalat 25 de desene de Fabre și altele de Valedau, Mallet, Vaize, David. S'a organizat o expoziție ce este vizitată de foarte mulți artiști.

A MURIT SAINT-POL ROUX

poetul breton, căruia admiratorii îi spuneau „Magnificul”. Este autorul câtorva volume de poeme de o factură simbolistă, de o sensibilitate aproape feminină: „Feries Interieures, Saisons Humaines, Ancientes.”

UN PREMIU DE 30.000 DE FRANCI

a instituit de curând „La Guilde du Livre”, din Lausanne. Premiul Guildei se va

LEBENSRAUM

Problema spațiului vital nu este o preocupare recentă, o invenție modernă. Multe preocupări artistice germane din vechime converg spre conturarea acestei concepții de viață. Dehio în „Die deutsche Kunst als Spiegel der deutschen Seele und die deutschen Geschichte”, denunță arta germană ca o îndărătnică luptă de cucerire a celei de a treia dimensiuni, prin tehnică adevărată, prin inovații. Este demn de studat felul în care personajele reprezentate în opere artistice caută să câștige spațiul prin a treia dimensiune — deși pictura este arta prin excelență adimensională.

Efortul poate fi urmărit începând cu Școala din Colonia, la Lochner, la Maestrul Nașterii Sfintei Fecioare, la Konrad Witz, care câștigă definitiv spațialitatea pentru pictură, nu doar prin pasarea personajelor epizodice în planul doilea, ci chiar prin reprezentarea mișcărilor vii ale celor din planul întâi. Tabourile lui nu pot avea un spa-

CONCEPTUL DE EUROPA

tiu mai mic decât cel care dela început li s'a dat, ci cer ceace mișcările reprezentative cer. Ceeace este tocmai definiția spațiului vital. Pe planul filosofic, pe când în filosofia negermană se poate urmări o continuă tendință de fărâmițare, Meister Eckehardt, Kant, Schopenhauer și a reprezentăți o continuă încercare de explorare, de sondare.

Filosofia, știința, știința culturii

noii Germanii, au ca distinctivă trăsătură tendința de a-și reprezenta Continentul nu doar ca o personalitate geografică „ci și ca o unitate spirituală” — definind astfel, în spera noastră, de stil, pe aceia de stil european, ca un subteran ocean de magmă răbufind în locuri diferite, aparent deosebită, dar reacționând una cu cealaltă.

În legătură cu reconstruirea Europei și în strictă legătură cu istoricul conceptului de Europă

(Urmare în pag. 8-a)

blează. Indiscutabil contemporan și prin sine însuși, para d'gmatic, valabil este efortul german de a înlătura deviațiile survenite în cultura europeană, în ultimul secol, dela substratul organic al realității și al existenței. Marele efort de reducere a tuturor proceselor politice, culturale și sociale, la formele fundamentale ale vieții: națiune, etos (Blut und Boden, Ehre, etc.) este monumentalul întreprins de către Germania. Contactul cu străduințele culturii germane de a realiza această radicalizare ne indică o altă serie de probleme.

În acest moment începe dedublarea de care vorbeam mai sus. Operația de simplificare, de reducere pe fundamente a tuturor creațiilor spirituale nu se identifică cu cerința noastră de a promova european potențialul culturii populare românești. Desigur, marele efort german de fundamentalizare a vieții ne transmite patosul și demonia factorilor hotărâtori din destinul unei națiuni moderne. El ne dă în plus un neprețuit ajutor pentru a ne debarasa la timp și fără eforturi speciale de tendințele destul de acute de supra europeanizare, precum o proclamau moderniiștii, a creației culturale românești.

În ce măsură însă pericolul înstrăinării substanței proprii prin influențele spiritului și a culturii internaționale ține de procesul cel mai intim și actual al creației culturale românești, nu se poate hotărâ în cadrul problemei relațiilor germano-române. Cu mult mai adânc pătrunsesse în spiritul german din ultimele decenii influențele dizolvante și anti-naționale reprezentate în special prin virulența elementului semit. Periclitarea era cu atât mai iminentă, cu cât se bizuia pe un mod foarte specific de universalitate, pe care îl exploata cu mare măiestrie toată stânga spirituală și politică din Germania.

Astfel că din acest punct de vedere influența revoluției germane care numai un sens pedagogic și politic. Ne va ajuta să aplicăm mai cu ușurință metodele de investigație și degajare a substanței proprii, în efortul de autodefinitie și regăsire pe linia destinului. Neavând însă substanța periclitată se explică o anumită liberalitate, conformă de altfel cu trăsăturile specifice ale caracterului nostru național.

Relațiile culturale româno-germane se încrucează într'un punct specific: în efortul nostru de ascensiune și determinare pe plan european de a cuceri simbolurile și insignele unei națiuni libere și majore ne întâlnim cu străduințele Germaniei de a-și recăpăta un grad de resubstanțializare, debarasându-se de toate diformările surferite în ultimul secol. Ce putem da noi în schimb culturii germane?

Cultura germană se interesează de o anumită trăsătură de originalitate și nemiloțită umanitate, pe care o găsește încă păstrată în formele noastre de expresie și în stilul de viață al țăranelor. În aceasta ar consta contribuția românească din raporturile celor două culturi. Degajând și prelucrând monumental acest fond de autenticitate, pe care tocmai vitregia istoriei ni l-a păstrat, colaborăm efectiv nu numai formal și politic, la operația de rodnică comunicare a bunurilor culturale.

În ce măsură are nevoie Germania de contactul cu aceste aspecte originale nediformate și cu mare putere de autenticitate sufletească, se poate dovedi studind în special impresia și rezultatele întâlnirilor de până acum. Uriașul efort al politicii culturii germane de a crea o nouă mentalitate și un nou tip de om, a accentuat adesea necesitatea de a depăși tot balastul raționalist sau umanist burghez, încercând o sinteză specifică între fondul pur german al rasei, reprezentat în bună parte prin resturile țăranelor german și marile eforturi, ale spiritualității de a se integra în ritmul tradiției milenare ale destinului german. Asupra acestei probleme ne vom îndrepta în cele următoare.

ȘTEFAN TEODORESCU

Expoziția Gheorghe Zlotescu (Ateneul Român)

de PAUL MIRACOVICI

Domnul Zlotescu este printre cei dintâi din generația d-sale în a fi căutat fără încetare și cu o admirabilă încăpățănare o expresie colorată, pur cromatică a picturii. D-sa se îngrozește de tot ce nu e culoare, ton franc. În tablourile expuse la Ateneu se simțea de altfel lipsa gris-urilor, atât de utile pentru a exalta tonurile vecine și pentru a echilibra un tablou care în definitiv, e un mic Univers complet și cu cea mai riguroasă ordonanță.

Sunt două familii de pictori bine distincte: unii care moștenesc pe maestrul Renașterii și continuă tradiția — revoluționară atunci — a formei, a clar-obscurului și deci a volumului prin valorifica (o pictură valorată e și colorată) și al căror ultim mare urmaș au fost Corol, iar în timpul din urmă, într-o oarecare măsură Derain, și ceilalți cari își trag învățămintele din arta Orientului, o artă care nu a îngăduit perspective geometrice, să diformeze imaginea primă a obiectului sau a peisajului și nici umbrei să murdărească un ton pur, frumos prin el însuși. Această artă, aparent atât de puțin „metodică” sau „științifică” a dat totuși omenirii o jumătate din tot ce s'a putut crea mai frumos în pictură. Matisse, Bonnard sunt ultimii artiști pe a căror paletă se reflectă azi culorile magice ale primitivilor și ale miniaturistilor persani.

Am făcut această categorisire nu pentru a scădea meritele vreuneia din aceste tehnici — e o chestie de temperament și atâtă tot — ci pentru a găsi drumul cel mai drept pentru a comenta pictura d-lui Zlotescu. Astfel,

Cronica plastică

d-sa se situează în cea de a doua parte din peisagistii moderni.

Totuși d-sa nu se poate desbăra — sau nu se îndură — de învățămintele și legile picturii tradiționale de atelier. Din această pricină, unele lucrări dau o ușoară impresie de compromis, a două tehnici suprapuse, în peisaje majale, florile, toate admirabile, fără excepție sunt văzute net, fără detalii inutile și cu o puritate de sentiment care ne amintesc pe Tonitza și pe Luchian.

Înclinarea d-sale către feerie a găsit în flori un pretext în care

Imn pentru Alaiul Luminii

Fără pași, fără umbre, fără răni
Plutesc peste sângerândele dureri
Mirii Luminii, învingătorii morții,
Miruindu-ne visul cu cerești adieri.

Nimbat de har, dumnezeiescul Alai
Ne binecuvântă veghea și palidele frunți.
Ochi limpezi, dăruii-vă tot azurul:
Drum pur pentru trecerea iluminatăi nunți.

Voi buze, voi mâini îngemănate,
Strângeți tot soarele în rugăciunile voastre.
În săculețele inimii păstrați, voi frați aleși,
Purpura sfântă a tăramurilor Lor albastre.

AUREL CHIRESCU

WITRINA EUROPEI

Proclamarea d-lui Nichifor Crainic doctor „honoris causa“ al Universității din Viena

O telegramă din străinătate aducea spre sfârșitul săptămânii trecute vestea că „în ziua de 5 Noembrie, într'un cadru solemn, Universitatea din Viena a proclamat doctor „honoris causa“ pe d. prof. Nichifor Crainic, marele luptător al culturii creștine române, fecund cercetător pe tărâmul teologiei, subtil cunoscător al vieții spirituale germane și marele prieten al poporului german“.

în volumele Ortodoxie și etnocrație, Puncte cardinale în haos și Nostalgia Paradisului, profesorul Nichifor Crainic a fost un îndrumător de o rară consecvență morală în reafirmarea adevărilor de viață națională și creștinească, rostite cu prestigiul talentului scriitoricesc, Concepția religioasă despre cultură, aflată la temelia operei capitale a d-sale, Nostalgia Paradisului, îl califică pe d. Nichifor Crainic mai mult decât ca un scriitor creștin și anume, un luptător creștin, militând pentru înțelesurile ortodoxiei, cu convingerea iluminată că ele sunt adevăruri de viață.

Socotim vrednic de subliniat, cu acest prilej, care ne cinstește țara, odată cu personalitatea sărbătoritului Universității vieneze, că acordarea înaltei distincțiuni academice însemnează recunoașterea și răsplată unor merite datorită cărora, la el acasă, profesorul Nichifor Crainic a fost pe vremuri desconsiderat și hulit.

Naționalismul și ortodoxia sunt cele două coordonate pe cari se sprijină doctrina acestui luptător, a cărei autoritate morală i-a adus tot mai mulți aderenți, mai cu seamă în rândurile tineretului universitar, edificat asupra frivolității zeflemitoare a raționalismului sceptic, ca și asupra primejdiei internaționalismului iudaizant. La Gândirea, la Sfarmă-Piatră, în paginile acestei reviste și

carl s'au crezut în concurență permanentă cu legionarii, ei trebuie să închine steagurile în fața celor cari au biruit prin țara de a îndura și de a crede. Suprimați, prin absurd, fenomenul legionar de azi și gestul revoluționar al Generalului Ion Antonescu, care i-a dat accentul culminant, și veți vedea că altă forță morală n'ar fi existat, în stare să lecuiească desnadejdea noastră a tuturor. O primăvară de viață revarsată peste un cimitir de vișuri legionare. Fiește, o mișcare n'ar fi existat, în stare să lecuiească desnadejdea noastră a tuturor. O primăvară de viață revarsată peste un cimitir de vișuri legionare. Fiește, o mișcare n'ar fi existat, în stare să lecuiească desnadejdea noastră a tuturor.

UNIVERSUL LITERAR

DESPRE „REVOLUȚIA LEGIONARĂ“

am citit în revista Gândirea pe luna Octombrie, sub semnătura d-lui Nichifor Crainic, câteva pagini de constatări recapitulative ale evenimentelor recent petrecute, pline de miez și respirând o bună credință cuceritoare în exprimarea onestă și răspicată a gândului întreg, fără ocoluri sau ascunzături.

Auturul Nostalgiei Paradisului judecă realitățile politice și sociale românești dela înălțimea dominantă a unei perspective morale care înzestrează scriorul d-sale cu o demnitate pătrunsă de toată răspunderea afirmațiilor rostite și cu o putere deosebită de a conchide și de a-și face primite convingerile, grație formulării într-o limpede expresie lapidară, care le definitivează.

Pătrunderea analitică a realismului d-lui Nichifor Crainic, în această ipostază de observator al realităților românești, se întovărășește și completează armonios, în paginile amintite, cu o egală putere de cuprindere panoramică și reconstituire sintetică a fenomenului observat, descompus în toate implicațiile lui, Greutatea și îndreptățirea pe care le capătă constatările sprijinite pe o asemenea atitudine morală ni se par de nețăgăduit în următoarele rânduri ce transcriem:

„Oricare ar fi fost atitudinea democraților față de această mișcare, ei trebuie să-și recunoască în fața erupției de tinerete și nadejde, propria lor incapacitate de a îmbrăbăta o țară, după ce au dus-o la ruină. Oricare ar fi fost atitudinea celorlalți naționaliști,

care s'au crezut în concurență permanentă cu legionarii, ei trebuie să închine steagurile în fața celor cari au biruit prin țara de a îndura și de a crede. Suprimați, prin absurd, fenomenul legionar de azi și gestul revoluționar al Generalului Ion Antonescu, care i-a dat accentul culminant, și veți vedea că altă forță morală n'ar fi existat, în stare să lecuiească desnadejdea noastră a tuturor.

„Oricare ar fi fost atitudinea democraților față de această mișcare, ei trebuie să-și recunoască în fața erupției de tinerete și nadejde, propria lor incapacitate de a îmbrăbăta o țară, după ce au dus-o la ruină. Oricare ar fi fost atitudinea celorlalți naționaliști,

COORDONATELE MORALE

după care trebuie orientată viața politică a statului românesc național-legionar sunt propuse în altă pagină și schițate cu aceeași autoritate a convingerii rostite făși:

„Problema stăpânirii legonare a României nu e mai întâi una de organizare, ci una de cucerire totală a aderenței suferitești... Taina cea mare a regimului legionar se va adevăra în convingerea, pe care va ști s'o înfigă în orice creier, că miracolele nu ies din măneca ministrilor, ci din voința creatoare a întregului popor... Ultimii ani de viață publică ne-au dat spectacolul stăncilor jicfiate în mocirlă, al cerbicilor încovoiate ca lumânăre-

lele mulate de căldură, și al unei lașități ce părea că devenise o zestre națională. Această pastă sufletească inconsistentă își poate căpăta o structură statică numai dacă noul regim va ști s'o pătrundă cu țara caracterului.

Cu alte cuvinte, problema aderenței colective la opera regimului e o problemă de educație legionară, de legionarizare a țării. Sporul nou, pe care l-a adus Corneliu Codreanu în viața politică, nu stă în idei, pentru că ideile peate avea oricine, ci într-o cruntă disciplină diametral opusă desordinei democratice în mijlocul căreia apărea. O disciplină ale cărei elemente esențiale sunt două: renunțarea la sine și creșterea în folosul neamului.

Delimitarea atentă a problemelor unele prin altele, o distribuție judicioasă a accentelor și indicarea precisă a „punctelor cardinale“ din cuprinsul actualei orientări a colectivității românești, lată pe scurt, din ce conștă prețioasă contribuție a d-lui Nichifor Crainic adusă în articolul citat.

DESMETICIREA

care a urmat prăbușirii vechiului regim și regăsirea sufletului românesc față de vite neîncreduta și tragica realitate a sfârșitului trupului țării, au răscolat în lirica românească ecouri adânc pătrunzătoare și, ceea ce-i mai vrednic de subliniat, valabile ca expresie artistică. De ce n'am recunoaște-o, astăzi când, însuflețiiți de o nadejde nouă, ne-a fost îngăduit să ne reculegem și abia acum să ne putem strânge cu adevărat rândurile, să ne știm în sfârșit căți suntem, grație transfigurării sufletului românesc prin revoluția legionară, — de ce n'am recunoaște, cu o bucurie care câștigă în demnitate rămânând discretă, sufletul generos, deschizător de orienturi sufletești mai largi decât celea între cari întârzie cu o predilecție aproape exclusivă inspirația poezilor noștri. O proaspătă adiere de nadejde primăvarațică și un impuls presim-

pluș și filosofie germană caută să definească și să restabilească ceea ce comun popoarelor Europei și ce le poate, deci, în viitor, indestructibil uni.

Fritz von Globig, corespondentul revistei „Das Reich“ la București, examinează acest concept în articolul „Vom allem ins Neue Europa“ (Nr. 24 Jahr, 1940, 3 November) unde după ce descrie situația popoarelor balcanice în general și a noastră în special („o țară în care azi sute de mii de oameni luptă împotriva iudaismului, fără compromisuri“), crede că noua noastră viață reprezintă o formă a stilului european.

În același număr al aceleiași reviste alte articole au preocupări identice. Rudolf Fischer în „Die Einheit des Kontinentes“ („Unitatea Continentului“) denunță ca factice organizarea ideistică „Socialul este totul; politicul este după“ (Prof. Nae Ionescu spunea mai clar: Am un program nu înseamnă nimic; am un plan e altceva) „Conceptul bizar al Sfintei Aliațe“ nizarea Europei nu va fi con-

ceptul bizar al sfintei Aliațe“.

Heinz Barth privește în articolul „Europäischer Theater“ evoluția organizare artistică a Europei dând sugestii prețioase.

RAZBOI ȘI AVENTURA

Războiul ca un breviar sufletec o manifestare cu caracter de consecință a problemei demografice, ca o predestinare, ca o raționalitate supremă, fe ca o sălbătecă deslanțuire de forțe, de energie necanalizată, ca o consecință a unei educații rapace, greșită.

șitor de renaștere încep să aeri-sească atmosfera rarefiată de eremitism a liricei noastre și îmbăcsită de divagări onirice care întârzieau păgubitor, în rătăcirii sterile, maturarea unor talente șovăitoare încă în exprimare deși fecunde în fagădueli reînnoite.

AJUNGE SA CITAM

pentru a ilustra constatările înșirate mai înainte, numel d-lor Aron Cobruș și Radu Gyr, a căror vehemență în exprimarea lirică și vigoare a elanului, isvorice din prilejul purificării proprii conștiințe în văpaia suferinței neamului, au izbutit să înalte ocazional la demnitatea unui motiv de-o excepțională bogăție pentru punerea în valoare a unor conștiințe artistice.

Recunoaștem prezența unei conștiințe asemănătoare cu a poetilor citați, — torturată de amintirea aceleiași nedreptăți, la care nici un român nu se poate gândi fără revoltă, în poezia Amurg a d-lui V. Voiculescu, publicată în revista „Gândirea“.

Accente robuste, imagini cuprinzătoare de vaste evocări, solemnitatea ritmului sunt elemente care ne introduc dela primele versuri în atmosfera de tragică măreție a inspirației poetului:

Rostogolit, pământul ne-n'iors
[cu fața'n umbră
Iși pleacă gândul pleopa și ra-
[tu'nec adoare
Ultimele două strofe culminează prin intensitatea vizionară și plasticitatea unei evocări cosmice:
Tărâmurile intră în agonia de
[aur
Cu hăuri oarbe'n spate căsăcate
[să le'nhațe
Și'n timp ce noi cu capul pe-al
[somnului teazur
In văile uituce dormim cu noap-
[te'n brate,
Amurgul uriaș-i iconăz bizan-
[tina
Și-o spânzură pe'ntr'egul perete
[spart al Țării:
Gol, și roind de sânge, de visuri
[și lumină
Stă răstignit Ardealul pe crucea
[ntăncării.

MENALC

ceptul bizar al sfintei Aliațe“.

RAZBOI ȘI AVENTURA

Războiul ca un breviar sufletec o manifestare cu caracter de consecință a problemei demografice, ca o predestinare, ca o raționalitate supremă, fe ca o sălbătecă deslanțuire de forțe, de energie necanalizată, ca o consecință a unei educații rapace, greșită.

În curând va apare
Cetatea lui Bucur
versuri
de Ștefan Baciu
cu ilustrații de Ștefan Constantinescu
Colecția „UNIVERSUL LITERAR“

Războiul ca un breviar sufletec o manifestare cu caracter de consecință a problemei demografice, ca o predestinare, ca o raționalitate supremă, fe ca o sălbătecă deslanțuire de forțe, de energie necanalizată, ca o consecință a unei educații rapace, greșită.

De fapt noțiunea de „război“ nu-și poate afla un echivalent decât în noțiunea de aventură. Amintim că ultima nu închide în ea nimic senzational și că își află talmăcire în latinescul gestae-orum sau „le geste“ francez. În acest sens, aventura războiului se talmăcește ca o totalitate de acte în cari curajul, spontaneitatea și virtutea în genere, au locuri deopotrivă de însemnate. Pentru completare amintim sensul noțiunilor „război creștin“, sensul cuvântului „război“ în textele legionare asemănător înaltei desfășurări de calități pe care o închide noțiunea de „bătălie“, — adică în concluzie, tot ce face apel la un summum de virtuți eroice. Tot astfel se atribuie, azi, gânditorilor temerari titlul nobilitat de „pirat al gândirii“.

Nu mai în această accepție poate fi, așa dar, războiul un brevar spiritual.

Rândurile de mai sus ne-au fost sugerate de articolul „Ein Soldat erbebt den Parzival“ (Un soldat trăiește pe Parzival) de cunoscutul Alfred Hoppe, din „Das Reich“, nr. 24 Jahr 1940, 3 November. Redăm această implinire de vis eroic, fără chenerul unui comentariu, oricum neincăpător:

Se întâmplă ca un soldat, după întocirea de pe pământul francez să aibă în mână Parzival: era traducerea, în proză, modernizată, a lui W. Stapel. O răstăfoeste, citește și ce o; începu apoi și citi până la sfârșit:

Câte odată, când îl izbește vreun tablou războinic ușor, cartea îi scapă din mână. Ca altă dată, dar ca pentru prima oară, o învătătură minunată îl umple inima într-o noapte lunară și simte că de nouă este această întâmplare. În depărtare strălucesc palele de facări ale orașului incendiat; ici și colo strălucesc pe cerul senin astrele; artileria bubuie înăpoi a lui; este drama întregă, obșnuită, spectacolul oferit ochiului și urechii, de război, în fiecare noapte.

El se vede stând în maginea pădurii cum sapă de nadejde, deși nu înțelege pentru ce; ciutește mai departe și află că un bun pământese, care place soldaților și care i-a păcut și lui Parzival, poate câștiga în acest război. Nici chiar onoarea nu era, în ultima analiză, aceea pe care o căuta.

Era deplin lămurit, ceea ce așteptase dela război. La început când era încă tânăr și nu cunoscuse iubirea, dorea să poată simți a lui, întregă, o femeie. În timp ce o găsisse devenise bărbat, cu profesie, cu urmași. Înțelese deci că nu iubirea, singură, că nu profesia sau idealul său puteau să-l facă fericit. Atunci deveni soldat.

Cineva la o curte de cavaleri îi vorbi. El va merge astfel, din aventură în aventură, totdeauna în fruntea armatei: primii în Rotterdam, primii în Dunquerque, prezenți la străpungerea Liniei de pe Somme, la Amiens și au atins în neînclinate atacuri Loire înainte de Rönethal, pătrunzând în ultimele zile ale războiului sudul Franței. Astfel și Parzival a călărit în lung și în lat, totdeauna învingător și minunat, pe drumul unei veșnice lupte. Pe această cale, stă azi, ca o altă minune, soldatul.

El a participat la totul fără să știe vreun țel. Probabil că i-a ajuns ca și Parzival înainte să-l știe. Totuși Parzival când l-a aflat simte că îi stă în față „imposibilul“ și trudește din nou.

Parzival a luptat pentru sine până când și-a dat seama că de la el se așteaptă ceva. Atunci observă soldatul că el trecuse prin viață căutând fericirea pentru sine, pentru propria sa viață. Și învătă că nu trebuie să aibă pentru viață, să nu-i acorzi nimic, nici un câștig. Numai prin viață și prin moarte poate deveni cineva deplin în acest război. Cu această cunoaștere noțiunea de moarte dispăre, nu îi mai desparte de ea nici o poartă, el, soldatul, a mășlăuit prin viață și știe drumul drept, deși scopul nu-l cunoaște. N'a găsit însă pe sfântul Graal.

Și presimți că în acest război el luptă pentru ceva mai mare, mai sfânt, care merită o existență de soldat. El întâlnise un camarad care fusese un bărbat, care luptase curajos și credincios, ca cel mai bun; el s'a purtat ca toți ceilalți în fața morții țării; n'a întrebat nimic despre ea. Și acum înmormântat undeva în Franța, sub o cruce de lemn cu o cască deasupra, e la fel ca toți ceilalți. N'a găsit el sfântul Graal în căderea sa?

Soldatul se gândește la cimitirul de eroi din războiul mondial, pe lângă care el va fi trecut, și are sentimentul că i-ar fi spus cineva obșnuit și obiectiv: „Acesta s'au eliberat“ Parzival nu cunoaște secretul Sfântului Graal; el simte totuși că această forță ascunsă i se cere, i se pretinde, i vorbește, i provoacă; astfel el vrea să devină păstrătorul ei și se desparte de Amfortas.

Aceasta era purtarea soldatului german. Războiul îl învățase ce poate fi mai mare decât orice. Nu-i poate găsi un nume. Taina rămâne. Dar el presimte că aceasta era secretul propriilor sale vieți și al camarazilor și al poporului său...

Inchide cartea. Fabula tainei rămâne și el vrea să o păstreze ca pe o ceașcă de sânge prețios, care păstrează în ea secretul vieții“.

BORIS DEȘLIU

COLECȚIA „UNIVERSUL LITERAR“

în urma trimerilor neconținute de manuscrise și cereurilor de editare, anunță încăodată pe toți cei doritori a tipări vreo carte, că pentru moment, din cauza dificultăților timpului, nu se pot lua în considerare asemenea propuneri.

Cei cari voesc neapărat să-și tipărească volumele, o pot face în urma unor tratative cu tipografia, care va încheia contracte obșnuite de tipărituri, cheltuețile fiind suportate de către autori.

Deindată ce această stare provizorie se va lămurii, o vom anunța spre a informa pe domni autorii, asupra reluării activității editoriale.

Acestea, spre a nu produce supărări celor ce trimit manuscrise, sortite refuzului, chiar posedând calități deosebite.

GHEORGHE I. DE FERENCZI.

este numele unui tânăr intelectual maghiar dela Satu Mare, director al revistei „Kimondom“ (O spun răspicat) în care a plecat și luptat efectiv pentru realizarea unei înțelegeri româno-maghiare. Cu o intuiție a realităților care îi face cinste, d. de Ferenczi a înțeles că problema apartenenței Ardealului nu poate fi discutată; este atât de evidentă romanitatea lui, că singurul punct de vedere viabil pe care Ungaria ar putea să-l adopte, este acela al înțelegerii cu o Românie integrită în granițe firești.

Renegat și condamnat de ai săi, d. de Ferenczi a părăsit Nordul Ardealului odată cu trupele române. Din Aradul refugiuului său, ne sosește broșura sa ultimă: Golgota în Ardeal, care pledează ferm pentru drepturile noastre. Din rândurile care deschid cartea, desprimem această patetică confesiune: „Zadarnic sărbătoresc ei azi în teritoriile ocupate, fiindcă eu cred și trăiește în mine o sfântă convingere, că vine timpul când iar voi putea depune o coroană pe mormântul părinților, când iar voi putea rosti o rugăciune lângă sicriul lui Octavian Goga, în cripta lui de la Ciucea, și când iar voi revedea Oradea, Satu Mare, Baia Mare și celelalte meșuguri robite, ale Ardealului“.

Înfrățit cu noi în pătimire, îi dorim d-lui de Ferenczi o singură răspălată pentru truda sa, pentru dărzenia cu care calcă pe drumurile adevărului: de a trăi alături de noi, bucuria triumfului acestui Adevăr.

C. I. M.

„ORA DE SBOR“

Edițura „Cartea Românească“ a pus sub tipar noul volum de poeme al d-lui Teodor Scaiat, intitulat „ORA DE SBOR“. După volumul „Floarea reginei“ apărut anul trecut în „Colecția Universul Literar“, vom întâmpina cu multă căldură de public și presă, „Ora de sbor“ vine să întregască o personalitate poetică viguroasă afirmată.

„Amorul e un lucru foarte mare“

de George Voinescu

Naufragiatul: — Ce ghinion! In fiecare caricatură cu naufragiați este câte o femeie frumoasă, și tocmai mie mi-a desenat-o pe asta!...